

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2025. április 22-24.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

**Női fogvatartottak a büntetés-végrehajtásban. Anya és gyermek
élete a rácsok mögött**

Jelige: *maternitas*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2023. szeptember

2025.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
1. NŐI BŰNELKÖVETŐK.....	7
1.1. Elméletek a női bűnözésről	7
1.2. Statisztikai adatok	9
1.2.1. Női bűnözés alakulása a múltban	9
1.2.2. Jelenkori női bűnözés aránya	10
2. A NŐI FOGVATARTOTTAK A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN	11
2.1. Női elítéltekre vonatkozó sajátos szabályozások.....	11
2.2. Várandós és kisgyermekes elítéltekre vonatkozó sajátos szabályozások	13
3. RÁCSOK KÖZT KÖTŐDNI	16
3.1. A család szerepe a női fogvatartottak körében	16
3.2. A kint maradt gyermek helyzete.....	17
4. BÁCS-KISKUN VÁRMEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZET ANYA- GYERMEK RÉSZLEG	21
4.1. Anya-gyermek részleg megalakulásának története	22
4.2. A részleg telítettsége.....	24
4.3. Az anya-gyermek részleg bemutatása	27
4.4. A részlegre történő befogadás és kihelyezés eljárásrendje és kritériumai.....	30
4.5. A részleg működési rendje és a fogvatartottak mindennapjai	32
5. REINTEGRÁCIÓS TEVÉKENYSÉGEK A RÉSZLEGEN	36
6. A RÉSZLEG KIHÍVÁSAI	38
7. AZ EGYÜTTES ELHELYEZÉS IDŐTARTAMÁNAK VIZSGÁLATA.....	41
7.1. Bowlby kötődés elmélete	41
7.2. Nemzetközi kitekintés	43
7.3. Az intézetben szolgálatot teljesítő személyek nézete az időtartammal kapcsolatban	44

8. JAVASLATOK, MEGOLDÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK	47
8.1. Az együttes elhelyezés időtartamával kapcsolatban megfogalmazott javaslat	47
8.2. A részleg kihívásaival, valamint reintegrációs törekvéseivel szemben megfogalmazott javaslatok.....	48
ÖSSZEGZÉS.....	51
IRODALOMJEGYZÉK	52
ÁBRAJEGYZÉK.....	55
MELLÉKLETEK.....	56

BEVEZETÉS

Egy édesanya számára az egyik legszebb és legmeghatározóbb pillanat, amikor világra hozza gyermekét. Az anyaság és a gyermek iránti felelősségvállalás nem csak a csecsemő megszületését követően, hanem várandóság közben vagy akár már jóval előtte kialakul az anyában, amely nem csak fizikailag, de lelkiileg is megmutatkozik. Dr. Andrek Andrea pszichológus szavaival élve: *„az anyává válás folyamatára érdemes tág értelemben tekinteni: várandósok az anyák akkor is, amikor gyermeküket gondolataikban hordozzák és készülődnek arra, hogy befogadhassák testükbe”*. Gyermekvállalás ideje alatt az anya és az apa berendezkedik egy új életre, a vendégszoba gyermekszobává alakul, a szürke hétköznapiakat pedig bearanyozza az újszülött gondozása és ápolása. De mi történik azokkal az anyákkal, akik a büntetés-végrehajtás intézetében, a szabadságvesztésük letöltése közben hozzák világra a gyermekeiket? Milyen jövő vár a gyermekre a rácsok mögött? Milyen feltételek állnak rendelkezésre az anyának gyermeke nevelésével kapcsolatban?

Kutatásomban arra vállalkozom, hogy feltérképezem a Bács-Kiskun Büntetés-végrehajtási Intézet Anya-gyermek Részleg minden szegmensét, különös tekintettel a részleg reintegrációs törekvéseire, valamint a közös elhelyezés időtartamára a gyermek egészséges fejlődése és érdekei szem előtt tartásával.

Mindenekelőtt szükségesnek tartom a női fogvatartottak, valamint a várandós és kisgyermekes fogvatartottak speciális helyzetét megvizsgálni a büntetés-végrehajtásban, valamint feltárni a kapcsolattartás jelentőségeit mind a fogvatartott anya, mind pedig a kint maradt gyermeke aspektusából. Emellett röviden bemutatásra kerül a női bűnözés kriminalitása.

Témaválasztás indoklása

Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése szerint: *„Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz”*. Ennek következtében, amennyiben a gyermek büntetés-végrehajtás felügyelete alatt áll, a védelem és a gondoskodás a büntetés-végrehajtás feladata.

A Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-Végrehajtási Intézet specifikus feladatként kapta meg azoknak az elítélt anyáknak és gyermekeiknek az elhelyezését, akik gyermeküket a büntetésük végrehajtása alatt hozzák világra.¹

Számomra kiemelkedő fontosságú a gyermekvédelem és a gyermeknevelés kérdésköre. Kíváncsi voltam arra, hogy hogyan valósul meg a büntetés-végrehajtási intézet falain belül az anya és gyermeke közötti kötődés, illetve az esetleges elválasztás milyen súlyos következményekkel járhat a gyermek szempontjából. Ennek eredményeképp esett a kutatásom egy sajátos és speciális témakörre, az anya-gyermek részleg működésének ismertetésére.

Célkitűzés

Kutatásom alapvető célja az, hogy az anya-gyermek részleg bemutatásán keresztül feltárjam azokat a módszereket és stratégiákat, amelyek által hatékonyan és célravezetően tud működni a jelenlegi rendszer. Továbbá igyekszem a kutatásom során felmerülő problémák, valamint hiányosságok ismeretében rávilágítani ezek megoldási lehetőségeire, és javaslatokat megfogalmazni annak érdekében, hogy az együttes elhelyezés megvalósítása eredményesnek ígérkezzen.

A kutatásom fókusza a következő kérdésekre összpontosul:

1. Hogyan történik a részlegre való bekerülés, valamint a részlegről történő távozás?
2. Milyen reintegrációs tevékenységeket alkalmaznak a részlegen?
3. Milyen nehézségekbe ütköznek a részlegen szolgálatot teljesítő személyek?
4. Az együttes elhelyezés időtartamának szempontjából mennyi az az intervallum, amely a gyermek számára legmegfelelőbbnek ígérkezne?

Módszertan

Kutatói módszerem elsősorban kvalitatív, a hatályos jogszabályok, illetve a témában eddig megjelent tanulmányok, szakirodalmak alapján kívánom ábrázolni a női fogvatartottak és gyermekeik helyzetét.

¹ ZAKHAR Tibor (2019): Egy konferencia margójára, avagy esély a gyermeknek... In: Börtönügyi Szemle, 2019/2. szám 63. o.

Másodsorban, a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokával, a fogvatartási ügyek alosztályvezetőjével, valamint az anya-gyermek részleg egyik reintegrációs tisztjével készített interjú keretén belül keresem a választ a megfogalmazott kutatási kérdéseimre.

Fontosnak tartom megjegyezni, a kérdéseket előre megtervezve, az alanyok beosztásának és feladatkörének megfelelően igyekeztem megfogalmazni, beleértve olyan témákat is, amelyek segítenek rávilágítani a részleg valóságos és átfogó bemutatására, valamint mindennapos működésére.

1. NŐI BŰNELKÖVETŐK

1.1. Elméletek a női bűnözésről

„A nő a haladás ellensége és mindenkor, mindenfajta reakció támasza.”

(Cesare Lombroso)

Főként a modern kriminológia, de a pozitivista kriminológia is foglalkozott már a nemek közti bűnözés megoszlásával, magával a női bűnözéssel. Számos neves kriminológus fejtette ki véleményét a női nem kriminalitásáról.

A nőkre vonatkozó kriminológiai irodalom néhány évtizedig Cesare Lombroso, a pozitivista kriminológia megalapítója, valamint Guglielmo Ferrero hatása alatt állt. Evolucionista nézeteiknek következtében, a nemek közti különbséget biológiai tényezőnek tulajdonították. Véleményük szerint a nő nem más, mint a fejlődésben visszamaradt férfi, ezért a bűnözés terén is sokkal jelentéktelenebbek és színtelenebbek. A nők bűnözését tekintve, legtöbbször alkalmi jellegű, s leginkább a felette álló domináló férfi befolyásának az eredménye. A született női bűnöző sokkal férfiasabb, akinek kriminalitása egy kitörési kísérlet a férfiasság felé.²

Sigmund Freud pszichoanalitikus elmélete az 1960-as évekig hangsúlyos szerepet töltött be a női bűnelkövetés kapcsán. Freud elmélete szerint egy nőnek folyamatos frusztrációt okoz az a felismerés, hogy ők nem rendelkeznek férfi nemiszervvel vagyis egy tulajdonképpeni „péniszirigység” alakul ki bennük, ezért ezt szexuális úton próbálják meg kompenzálni, így magatartásuk deviánssá válik.³

A 19. század végén megjelentek a szociológiai elméletek, amelyek megközelítése szerint a női bűnelkövetés hátterében a társadalmi környezetnek a hatása áll. A híres Glueck házaspárral kapcsolatos vizsgálat eredményeként arra következtettek (akiket főleg a fiatalkorúak bűnelkövetésével kapcsolatban végzett kutatások miatt tartják számon), hogy a női bűnözés oka a szexuális kontrollal szembeni lázadás.

² DR. RASKÓ Gabriella (1987): A női bűnözés. Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest. 278-279. o.

³ BORBÍRÓ A. – GÖNCZÖL K. – KEREZSI K. – LÉVAY M. (szerk.) (2020): Kriminológia. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest. 60-96. o.

Mindemellett azt is kimutatták, hogy a lányok deviáns magatartásának kialakulásában a családi problémák jelentős szerepet tölthetnek be.⁴

A liberalizációs és emancipációs elméletek szerint, a női bűnelkövetés növekvő tendenciájának kiváltó oka a nők jelentős szerepvállalása a munkaerőpiacon, ennek következtében a nők gazdasági és társadalmi helyzete megváltozik, amely növeli a bűnelkövetésben való részvételüket is.⁵

Az 1960-as években jelentős társadalmi változások történtek, így ebben az időben jelent meg a nőmozgalmak második hulláma, a második generációs feminizmus, amely jelentős hatást gyakorolt a kriminológiai gondolkodás fejlődésére. Több feminista irányzatról is beszélhetünk:

1. Az első a liberális feminizmus, amelynek elsődleges célja a nemek közötti egyenlőség megteremtése a nyilvános szférában, mint például az oktatásban és a munkahelyen. Az elmélet képviselői a bűnözés lefontosabb okának a két nem eltérő szocializációját jelölik meg.
2. A marxista feministák szerint nemcsak a nemi megkülönböztetés felelős a nők társadalmi helyzetéért, hanem sok más tényező is befolyásolja, ezért a kommunizmust tökéletes megoldásnak tekintik a társadalmi kirekesztettség megszüntetésére és a nemek közötti egyenlőség eléréséhez. Az irányzat képviselői a női elkövetést a kapitalizmus eredményének tartották.
3. A radikális feministák szerint férfidominancia érvényesül a világban, a bűnözés pedig a férfiak által gyakorolt kontroll kifejezésének egyik eszköze. Brownmiller szerint a radikális feministák úgy vélekednek, hogy a szexuális erőszak nem más, mint a férfiak eszköze arra, hogy a nőt megfélemlítsék.

A kortárs kriminológiában legalább négy irányba differenciálódott a nemi szerepekről való gondolkodás, amelyből arra tudunk következtetni, hogy a sok közös vonásuk ellenére nem lehet egy egységes irányzatként beszélni róluk.⁶

Annak ellenére, hogy számos nézőpont és elmélet bizonyítja azt, hogy léteznek női bűnelkövetőkkel kapcsolatos sajátosságok, Hans Göppinger, német jogász, pszichiáter és kriminológus szerint nem beszélhetünk önálló törvényszerűségekről esetükben. Álláspontja

⁴ TAMÁSI Erzsébet (2006): Nemek és bűnözés. In: GÖNCZÖL K. - KORINEK L. - KEREZSI K. - LÉVAY M. (szerk.): Kriminológia-Szakkriminológia. CompLex, Budapest. 546. o.

⁵ GILÁNYI Eszter (2012): Gondolatok a női bűnelkövetés lélektani aspektusairól – különös tekintettel a maszkulinitásra. In: Stipta István (szerk.) Collegium Doctorum Konferencia. Bíbor Kiadó, Miskolc. 4. o.

⁶ BORBÍRÓ – GÖNCZÖL – KEREZSI – LÉVAY, 2020. i. m. 70-120. o.

szerint a kriminalitás szempontjából nem lehet releváns semmiféle olyan női specifikus személyiségvonást megjelölni, amely különbözne a férfiéétől.⁷

1.2. Statisztikai adatok

1.2.1. Női bűnözés alakulása a múltban

Dr. Raskó Gabriella 1987-ben írt könyve máig az egyetlen holisztikus hazai szakirodalom, amely a női bűnözés témájában született. Könyvében számos érdekfeszítő téma mellett, részletes betekintés nyújt a női bűnözés statisztikájáról a múlt századtól a könyv megszületéséig. Fontos megemlíteni, hogy a regisztrált, a hatóságok tudomására jutott bűncselekmények a tényleges bűnözést nem tükrözi teljes egészében, ugyanis a kettő között óriási szakadék található, különösen, ha női elkövetőkről beszélünk.⁸ Azt viszont kijelenthetjük, hogy az össz-bűnözésen belül a női bűnözés aránya mindenkor alacsonyabb volt a férfiakéhoz képest.⁹

Az első bűnügyi statisztikák a XIX. században jelentek meg, Magyarországon is már a XIX. század közepéről találunk bűnözéssel kapcsolatos statisztikai adatokat. A női bűnözés legmagasabb értékét az első világháború alatt érte el. Franciaországban például 16-17%-ról a háború kitörését követően 37-43%-ra emelkedett a nők férfiakhoz viszonyított százalékos aránya. Ennek oka végképp egyszerű, hiszen a férfiak többsége katonai szolgálatot teljesített, így ez időben a férfiaknak kevés lehetősége adódott a bűnelkövetésre.

Magyarországon 1920-as évektől az 1970-es évekig a női bűnözés aránya 15% és 30% között mozgott. 1971-ben 343 regisztrált emberölésből 61-et nők követtek el, amely több mint 17%-os részvételt jelent a gyengébbik nem vonatkozásában, amely kiemelkedően magas létszámot jelentett.

Ezt követően, a rendszerváltásig terjedő időszakban az elkövetők felével szemben alkalmaztak büntetést vagy intézkedést, nők szempontjából ez az arány még kevesebb volt. 1990-ben a

⁷ FAIL Ágnes (2016): A női fogvatartottak hazai jellemzői, kriminálstatisztikai adatok alapján. In: Jogi tanulmányok, ELTE. 338. o.

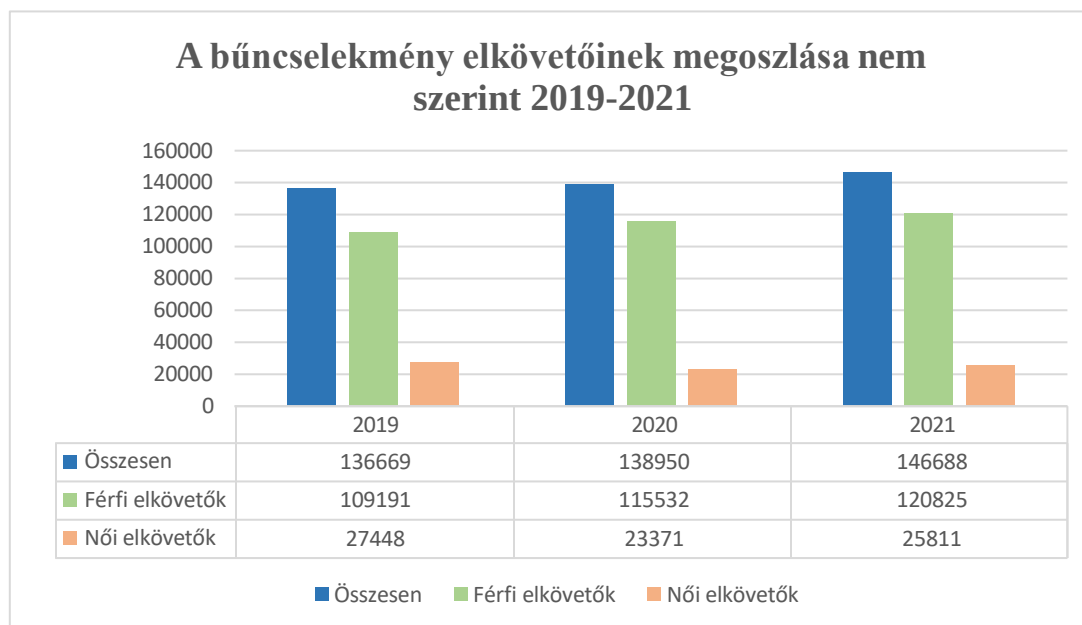
⁸ DR. RASKÓ, 1987. i. m. 158. o.

⁹ FEHÉR Lenke (1999): A női bűnözés. In: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Corvina Kiadó, Budapest. 272. o.

jogerősen elítélt nők az összes elítéltnak csupán 8%-át tették ki. Ez az arány évről évre fokozatosan emelkedett, 2003-ra már 13% volt a női elítéltek aránya.¹⁰

1.2.2. Jelenkori női bűnözés aránya

1. diagram: A bűncselekmény elkövetőinek megoszlása nem szerint 2019-2021

Forrás: saját szerkesztés, elektronikusan: [tajekoztato-a-bunozes-2021.-evi-adatairol.pdf](#) (ugyeszseg.hu). 33. o. (letöltve: 2023.07.10.)

Ahogy a legfrissebb statisztikák is mutatják, 2019-ben összesen 136.669 regisztrált elkövetőből 20%-át a női nem tette ki, míg 2020-ban és 2021-ben ez az arány lecsökkent, így csupán 16% és 17%-os volt a női elkövetők aránya.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által kiadott 2022-as Évkönyve szerint a börtönök telítettségével kapcsolatban elmondható, hogy 2022. december 31-ei 19.347 fős fogvatartotti létszám 724 fős, azaz 3,88%-os emelkedést jelentett az előző év nyilvántartott állapotához képest. A női fogvatartottak tekintetében elmondható, hogy 2022. december 31-én 1.417 fő volt, amely 13 fős csökkenést jelentett a 2021. évi létszámadatokhoz képest.¹¹

¹⁰ SZABÓ Anna (2012): A női bűnözés az újabb kriminológiai irodalomban, elektronikusan: [Szabo Anna A noi bunozes az ujabb kriminologiai irodalomban.pdf](#) (arsboni.hu), 8-10. o. (letöltve: 2023.04.14.)

¹¹ VÁRKONYI Zsolt Kristóf (szerk.) (2023. március 24.): Büntetés-végrehajtási szervezet – Évkönyv 2022, kiadja: Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest. 17. o.

2. A NŐI FOGVATARTOTTAK A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN

A gyakorlat szerint a női fogvatartottak elhelyezése három helyen fordulhat elő, mégpedig:

1. önálló intézményekben,
2. a mindkét nem számára kialakított ún. vegyes börtönökben, ami azt jelenti, hogy az adott intézményt egyaránt női és férfi fogvatartott igényeinek igazodóan alakították ki, ám gyakorlat azt mutatja, hogy ez a legkevésbé követett modell, illetve
3. olyan intézetben, ahol a nők számára alakítanak ki külön épületszárnyakat, amelyeket eredetileg férfi elítélteknek és azok igényeinek megfelelően építették, így ez az elhelyezési forma a nők számára nem célszerű, hiszen fogva tartásukra megfelelő elhelyezési lehetőség hiányában kerülhet csak sor.

A legjellemzőbb megoldás a külön női intézmények megalakítása, Bulgáriában és Horvátországban például csak női börtönök vannak, ellenben Dánia, Izland, Luxemburg és Finnország nem rendelkezik egyetlen női börtönnel sem.¹²

Hazánkban a nők, valamint várandós és kisgyermekes elítéltek a nemi sajátosságaik miatt megkövetelik a sajátos bánásmódot és elhelyezést az átlag fogvatartotti közösséghez képest¹³, ezért külön törvényi rendelkezések vonatkoznak a női fogvatartottakra, illetve a törvény külön szabályozással rendelkezik a kisgyermekes és várandós női fogvatartottakkal szemben, amelyek a továbbiakban részletezésre kerülnek.¹⁴

2.1. Női elítéltekre vonatkozó sajátos szabályozások

A női fogvatartottakkal való kommunikáció és mindennapos bánásmód többnyire jóval több empátiát és együttérzést igényel, mint a férfi fogvatartottakkal történő interakció. Az intézetben dolgozó felügyelőknek, reintegrációs tiszteknek jóval nyitottabbnak kell lenniük, mivel a nők hangulatingadozásainak hátterében általában a család, gyermekeik hiánya áll.¹⁵

¹² DR. JUHÁSZ Zsuzsanna (2009): A női fogvatartottak helyzete külföldön. In: Nagy Ferenc (szerk.) Tudományos előadókörös a Bűnügyi Oktatók Országos Találkozóján, Szeged. 39-45. o.

¹³ PISTYÚR Anett (2018): Speciális csoportok a büntetés-végrehajtásban. In: Jogi Tanulmányok. 403. o.

¹⁴ KOVÁCS Bernadett (2017): Anyák és gyermekeik - Élet a rácsok mögött. In: Börtönügyi Szemle 36. évfolyam, 2017/2. szám. 52. o.

¹⁵ RANGA A. – VÖRÖS E. (szerk.) (2018): Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek. Főfelügyelői ráépülés szakképzés. Jegyzet, Büntetés-végrehajtási szervezet oktatási, továbbképzési és rehabilitációs központja. 56. o.

A női fogvatartottakra vonatkozó szabályozás alapjaiban azonos a férfiakéhoz, különbség csupán az elhelyezéssel, valamint a tisztálkodással kapcsolatban lelhető fel.¹⁶

Az első és legfontosabb specialitás, hogy akár a fiatalok fogvatartottak esetében, a női elítélteket is önálló intézményben kell elhelyezni. Magyarországon ez főként Mélykúton, a Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben, valamint az egri, kalocsai és kiskunhalasi börtönökben, továbbá a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet II. objektumában valósul meg. Mindemellett, Kecskeméten a Bács-Kiskun Büntetés-végrehajtási Intézet Anya-gyermek Részlegén történik a fogvatartott anya, valamint gyermekének az együttes elhelyezése.

Kivételt képez az letartóztatás foganatosításának esete, ugyanis ekkor a nőket bármelyik büntetés-végrehajtási intézetben lehetőség van elhelyezni az erre vonatkozó szabályok betartásával.¹⁷

Az elhelyezés tekintetében szükségesnek tartom megemlíteni az elítéltekre vonatkozó mozgástér nagyságát, hiszen e tekintetben a női elítéltek a férfiakhoz képest kedvezményben részesülnek. A 2015. január 1. napján hatályba lépett a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 16/2014 (XII. 19.) IM rendelet kimondja, hogy a zárkában minimálisan biztosítandó mozgástér férfiak esetében legalább 3, nők esetében 3,5 négyzetméter.¹⁸

Ezen felül, a női fogvatartottakra a tisztálkodás szempontjából is más szabályozás érvényes.¹⁹ A 16/2014 (XII. 19.) IM rendelet 132. § (1) pontja szerint: „Az elítéltek részére hetente legalább három alkalommal, a női elítéltek részére, továbbá a dolgozó elítéltek részére munka után naponta meleg vizes fürdést kell biztosítani”. Tehát ez azt jelenti, hogy a női fogvatartottaknak lehetőségük van naponta tisztálkodni, nem mellesleg engedélyezett számukra a rendszeres fürdések közötti időben is a meleg víz használata, ellenben a férfiaknak csak heti háromszor van lehetőségük a tisztálkodásra. Mindemellett, az egészségügyi szempontból a tartható tárgyak köre is kibővül, hiszen a női fogvatartottnál egészségügyi vatta, tampon és egészségügyi betét is tartható.²⁰

¹⁶ FEHÉR L. - PARTI K (2002): Nők a börtönben. In: Kriminológiai tanulmányok, 39. szám. 218. o.

¹⁷ PISTYÚR, 2018. i. m. 403-405. o.

¹⁸ SOLTÉSZ Katalin (2017): A fogva tartás körülményei a büntetés-végrehajtásban. In: infojegyzet, Országgyűlés Hivatala, Közgyművelődési Igazgatóság, Képviselői Információs Szolgálat, 2017/11.

¹⁹ KOVÁCS, 2017. i. m. 55. o.

²⁰ 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbírság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól

Említésre méltó, hogy a női elítéltek manikűr-ollót, valamint tükröt is tarthatnak maguknál, azonban ékszer nem viselhetnek. Hidrogén-tartalmú festéken kívül más hajszínező eszközt tarthatnak maguknál. Havonta két alkalommal lehetőségük adódik arra, hogy a saját, személyes szükségleteikre fordítható összegből tisztasági és kozmetikai szereket vásároljanak. Egyes intézetekben akár a szolid szépségápolási szerek, mint például a rúzs, körömlakk megengedett, viszont hidrogén-tartalmú körömlakk-lemosó már nem megengedett.²¹

2.2. Várandós és kisgyermekes elítéltekre vonatkozó sajátos szabályozások

A női fogvatartottakon kívül létezik még egy hasonló, de rendkívül sajátos csoport, amelyet szintén különleges bánásmód illet meg a büntetés-végrehajtás falain belül, ez nem más, mint a várandós és kisgyermekes fogvatartottak köre.

A hatályos szabályozás az Alaptörvénnyel összhangban biztosítja a nők sajátos védelmét, továbbá kimondja, hogy a terhes és kisgyermekes elítélt nőnek az egészségét védő és a gyermek fejlődését szolgáló jogai nem korlátozhatók a szabadságvesztés végrehajtása alatt sem.²²

Mindenekelőtt fontosnak tartom tisztázni, hogy a várandós elítéltek milyen lehetőségek mellett hozhatják világra gyermekeiket a büntetés-végrehajtási intézetekben. A 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról rendelkezik a szabadságvesztés végrehajtásának elmulasztásáról a várandós elítéltek szempontjából. A törvény kimondja, hogy el kell halasztani a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdését annak az elítéltnak az esetében, aki a tizenkettedik hetet meghaladó várandós, legfeljebb a szülés várható idejét követő tizenkettedik hónap végéig, vagy abban az esetben, ha egy évesnél fiatalabb gyermekét gondozza. A törvény lehetőséget ad a várandós elítéltnak a szabadságvesztése félbeszakítására is, amennyiben a várandótság tizenkettedik hetét elérte és a szülés időpontja megelőzné a szabadulás napját.²³

²¹ DR. FEHÉR L. -DR. PARTI K. (2003): A női elítéltek helyzete a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben In: Börtönügyi szemle 2003/3. szám. 27. o.

²² RANGA A. – VÖRÖS E, 2018. i. m. 56. o.

²³ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

Egészségügyi szempontból, a várandós elítélt, valamint a gyermek gyógyszert, gyógyászati segédeszközt térítésmentesen kap, valamint a 16/2014 (XII. 19.) IM rendelet szerint korlátozás nélkül vásárolhat szükségleti cikkeket a várandós vagy kisgyermekes elítélt, ameddig a gyermeke a büntetés-végrehajtás intézetben vele van elhelyezve.²⁴

A különleges bánásmód érinti a munkáltatásukkal kapcsolatos szabályozást is, ha a várandóság elérte a hatodik hónapot, a szülést követő ötvenedik napig, vagy ha az anya a gyermekével együttesen kerül elhelyezésre, nem terheli munkavégzési kötelezettség, valamint éjszakai műszakba nem oszthatók be. Megilleti őket a tápláló, egészséges étrend, amely biztosítja a megfelelő vitaminokat és ásványi sókat mindkét fél számára. Az anyák szabadságvesztése során tilos bárminemű kényszerítő eszköz használata velük szemben, továbbá a magánelzárás sem alkalmazható.²⁵

A várandós elítéltek két módon hozhatják világra gyermeküket szabadságvesztésük alatt. Az egyik lehetőség az, hogy kérik a szabadságvesztésük félbeszakítását, ezáltal az általuk választott kórházban tudják megszülni gyermeküket a hozzátartozói jelenlétével.²⁶ Azoknak a fogvatartottaknak, akiknek nem engedélyezték a büntetésük félbeszakítását, a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet szerint, négy héttel a kiírt szülés terminusa előtt át kell szállítani Tökölre, a Központi Kórházba. Megjegyezném, hogy 2020. október 31-ig működött hivatalosan a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza, Tökölön, majd 2020. november 1-jétől a Hajdú-Bihar Vármegyei Berettyóújfaluban épült börtönkórház vette át a helyét.

A fentebb említett rendelet rendelkezik arról is, hogy milyen teendők szükségesek a várandós fogvatartott kórházba szállítása után: A Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központ (a továbbiakban: BVEK) főigazgatója megkeresi a fogvatartott lakhelye szerinti gyámhivatalt azzal kapcsolatban, hogy szükségesnek tart-e valamilyen intézkedést a születendő gyermek elhelyezésével kapcsolatban, valamint, hogy kíván-e pert indítani a szülői felügyeleti jog megszűnése iránt.²⁷

²⁴ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

²⁵ DR. FEHÉR L. -DR. PARTI K., 2003. i. m. 21. o.

²⁶ PISTYÚR, 2018. i. m. 406. o.

²⁷ 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról

A gyermek születésének időpontját megelőző 15 nappal a BVEK értesíti a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát (a továbbiakban: BvOP) az anyának és a gyermeknek az együttes elhelyezését az anya-gyermek részlegre. Amennyiben ez nem engedélyezhető, a BVEK főigazgatója vagy az illetékes büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka kezdeményezi az intézet székhelyez szerinti gyámhivatal intézkedését.

De mi az eljárás abban az esetben, ha az édesanya nem kívánja megtartani a gyermekét? Fogvatartottak esetében a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény rendelkezései irányadóak a terhesség-megszakításra vonatkozóan. Amennyiben a fogvatartott nő jelzi várandóságát, negyvennyolc órán belül kérelmére térítésmentesen kötelesek biztosítani terhességi gyorsvizsgát, majd várandóság fennállását a szülés-nőgyógyász szakorvos igazolja.

Az elítélt anyának kell nyilatkoznia arról, hogy megtartja-e gyermekét vagy pedig igényli annak megszakítását. A terhesség megszakítása a BVEK-ban is elvégezhető a várandóság betöltött tizenkettedik hetéig.²⁸

²⁸ 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról

3. RÁCSOK KÖZT KÖTÖDNI

3.1. A család szerepe a női fogvatartottak körében

A nőknek a társadalomban betöltött szerepe lényegesen eltér az ellentétes nemű társaiktól sajátos fizikai és lelki adottságaiknak köszönhetően. Igénylik a törődést, a figyelmet, szükséges számukra a támogató jelenlét, az hogy legyen mellettük valaki, akire támaszkodhatnak tudnak. A nők számára létfontosságú a család szerepe, életvitelüket gyakran befolyásolja az érzelmi kötődés, döntő jelentőségű a feleségként, családanyaként és élettársként megélt szerep.²⁹

Kiemelném, hogy a nőkre alapvetően jelentősen nagyobb befolyást gyakorol a „*megbélyegzés* *érzése, a bezártságtól való félelem, a családjáért való aggódás, a szociális kapcsolatok hiánya,*”³⁰ így nem meglepő, hogy a börtöntűréssük képességük is rosszabb a férfiakénál. Emellett sok esetben a szabadságvesztése ideje alatt kényszerül először szembenézni saját tetteivel, illetve felelősségével, az eddig általa irányított élettere kívülről irányítottá válik, alkalmazkodnia kell mikrokörnyezetéhez, valamint a büntetés-végrehajtás elvárásaihoz is. Mindezekről elmondható, hogy negatív hatást gyakorol a fogvatartott nőre, így elég gyakori jelenség náluk a depresszió, mi több, az agresszió is.³¹

Számos kutatás arra mutat rá, hogy a legnagyobb problémát egy női fogvatartott esetében mégis a családtól és a környezetétől való megfosztás okozza. Így nem meglepő az, hogy számos pozitív hatással bír a börtönbüntetést töltő nőnek a családi kapcsolatok fenntartása és ápolása. A családi támogatás egyrészt segít elviselni a börtön nehézségeit, másrészt ugyanakkor szerepet játszik a pozitív jövőkép kialakításában, amely hozzájárul a későbbi visszaesési kockázat csökkenéséhez is.³²

²⁹ DR. ERDŐDI Orsolya (2002): Gondolatok a fogvatartott nők kezelésével, nevelésével összefüggő egyes kérdésekről. In: Börtönügyi szemle 2002/1. szám. 33. o.

³⁰ VÁRNAGY-TÓTH Mariann (2014): Női elítéltek börtönkörnyezetben. Egy empirikus kutatás tapasztalatai. In: Belügyi Szemle 2014/2. 51-65. o.

³¹ FAIL, 2016. i. m. 338. o.

³² BÍRÓ Emese (2015): A fogvatartottak családi kapcsolatainak szerepe a bűnelkövetésben, a börtönműködésben és a reintegrációban. In: Életkeretek a börtönön innen és túl. Szociológiai tanulmányok. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, Budapest. 2015/2. szám. 76. o.

Laing és McChathly szerzeményükben egy Kalifornia államban végzett kutatásra hivatkoztak, amely alapján azokat a fogvatartottakat, akiket legalább háromszor meglátogattak fogva tartásuk ideje alatt, ezen elítéltek 70%-a töltötte ki eredményesen a feltételes szabadságot, míg azokat, akiket nem látogattak meg bebörtönzésük alatt, mindössze csak az érintettek felének sikerült eredményesen kitölteni.³³

Jean Corston jelentése szerint³⁴ *a családi kötelékek eredményesen képesek visszaszorítani a fogvatartottak önkárosító magatartásait is.* Corston véleménye szerint az anyaság egy olyan tényező, amely biztonságot nyújthat az öngyilkos magatartásokkal szemben, ezért is döntő jelentőségű a szülő és gyermek közötti kapcsolat fenntartása börtönkörnyezetben, hiszen a gyermekektől való elszigetelés következtében ez a védelmi faktor megszűnik.

3.2. A kint maradt gyermek helyzete

A gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény 6. cikke kimondja, hogy: *„a gyermek személyiségének harmonikus kibontakozásához szükséges, hogy családi környezetben, boldog, szeretetteljes és megértő légkörben nőjön fel”.* Mindenekelőtt fontosnak tartok egy kis kitérőt tenni arra vonatkozóan, hogy milyen jogok illetik meg a bebörtönzött szülők gyermekeit. Hazánkban a jogszabályok e témával részletesen nem foglalkoznak, viszont más nemzetközi dokumentumokban találunk erre vonatkozóan útmutatást, amely szerint:

- jogában áll, hogy biztonságban legyen, amikor a szüleit letartóztatják;
- joga van arra, hogy meghallgassák, amikor döntéseket hoznak róla;
- joga van arra, hogy figyelembe vegyék, amikor a szüleivel kapcsolatban döntések születnek;
- joga van a szüleivel beszélni, látni és megérinteni őket;
- joga van arra, hogy támogassák őt, amikor szüleit bebörtönzik, valamint
- joga van arra, hogy ne őt ítéljék el, ne őt hibáztassák, vagy ne őt címkézzék meg azért, mert szüleit szabadságvesztésre ítélték.³⁵

³³ LAING, K. – MCCARTHY, P. (2004): Risk, protection and resilience in the family life of children and young people with a parent in prison: A literature review. 15. o.

³⁴ CORSTON, Baroness Jean (2007): The Corston Report: a review of women with particular vulnerabilities in the criminal justice system. In: Home Office. 76. o.

³⁵ HEGEDŰS Judit (2021): Bebörtönzött családok – fogvatartottak családjai a börtönről, elektronikusan: [nevelestudomany_2021_1_36-46.pdf \(elte.hu\)](#), 39. o. (letöltve: 2023.9.18.)

A csecsemő születését követően elsősorban az anyai gondoskodásnak van kiemelkedő szerepe. Ennek következtében rendkívül fontos szempont a gyermek életkora abban a tekintetben, hogy mikor kezd meg az anya a letöltendő szabadságvesztésének a végrehajtását. A gyermek fejlődése során több szenzitív periódus van, ezért nem igazán van olyan megfelelő időszak, amikor egyáltalán ne viselné meg a gyermeket az anya elvesztése. A következmények tekintetében azonban különbségek lehetnek egy óvodáskorú és egy kiskamasz között.

Az elválasztás okozta traumák szempontjából rendkívül nagy jelentősége van a büntetés időtartamának, illetve, hogy kihez fog kerülni a gyermek. Törekedni kell arra, hogy a gyermek életében ne történjen túl nagy változás, vagyis ne kelljen a megszokott környezetéből kiszakadnia, ugyanis a szülő elvesztése önmagában is nagy teher számára.³⁶

A szülő bebörtönzésének további aspektusa, hogy a gyermekek a legkülönbébb pszichoszociális problémáktól szenvedhetnek.³⁷ Murray tanulmányában három olyan tényezőt emelt ki, amelyek közvetlen okai lehetnek e problémáknak, mégpedig: a szülőtől való elválasztás, a szülő iránti aggodás, valamint az is, ha a szülő kriminalitását a gyermekre tovább vetítik.³⁸ Amennyiben a gyermeket nem csak társai, hanem a pedagógusok is leendő bűnözőnek tekintik a szülő által elkövetettek miatt, nagy eséllyel a gyermek is bűnelkövető lesz.

További nehézséget okozhat, a fogvatartott szülő és gyermeke közötti távolság, hiszen nem minden élethelyzetben van lehetőség a rendszeres kapcsolattartásra, sőt megtörténhet az is, hogy e intézményről teljesen le kell mondani. Ez szorosan összefügg a család anyagi helyzetével.³⁹

Hegedűs Judit tanárnő tanulmányában kiemelte, hogy a fogvatartott szülő és gyermeke közötti kapcsolat minőségét nagymértékben befolyásolja az, hogy korábban milyen típusú kötődése volt szülőjéhez.

³⁶ VISONTAI – SZABÓ Katalin (2019): Börtönben a családtag. In: Börtönügyi szemle 2019/2. szám. 49-50. o.

³⁷ JUHÁSZ Zsuzsanna (é.n.): A fogvatartott szülők gyermekei, elektronikusan: [*juridpol_forum_281-300.pdf](http://juridpol_forum_281-300.pdf) (u-szeged.hu), 290. o. (letöltve: 2023.09.18.)

³⁸ MURRAY, JOSEPH (2009): The effects of imprisonment on families and children of prisoners. In: Alison Siebling — Shadd Maruna : The effect of imprisonment. Cambridge, Criminal Justice Series, University of Cambridge 2005., 446.; MURRAY, JOSEPH — FARRINGTON, P., DAVID — SEKOL, IVANA — OLSEN, F. RIKKE: Effects of parental imprisonment on child antisocial behaviour and mental health: a systematic review. Campbell Systematic Reviews, 2009/4.

³⁹ Visontai – Szabó, 2019. i. m. 52. o.

Az Ainsworth-féle kötődési mintázatot vette alapul, amely szerint létezik:

- Biztonságos kötődés, ez esetben a gyermek és szülő kapcsolata harmonikusan működik, a gyermek megbízik benne. Amennyiben ilyen jellegű kötődési kapcsolat áll fenn közöttük, a szülő bebörtönzése erős traumát okoz, ugyanis egy biztos pontot veszít el.
- Szorongó-elkerülő kötődés sokszor konfliktusokkal teli, sűrűn jellemző a családon belüli bántalmazás. A szülő bebörtönzése ebben az esetben egyfajta megkönnyebbülést is jelenthet a gyermek számára.
- Szorongó-ambivalens kötődés esetében érzelmi kettőségek mentén működik a kapcsolat. Ez azt jelenti, hogy kiszámíthatatlan a szülő és gyermek közötti kapcsolat.

A nemzetközi kutatások szerint az utóbbi két mintázat jellemző a fogvatartott szülő és gyermeke között. A szorongó-ambivalens kötődés is komoly mentális problémákat okozhat a gyermek számára.⁴⁰

Összegezve, a gyermek számára szülő bebörtönzése más típusú traumát jelent, mint annak elvesztésének egyéb formái. Egyrészt szétválasztás időtartamának bizonytalansága miatt, másrészt azért, mert erősen megjelenik a társas megbélyegzés érzése.⁴¹

A legmegfelelőbb megoldás a gyermek szempontjából az lenne, ha a kisgyermekes anyák tekintetében a szabadságvesztés büntetése helyett megfontolnák az alternatív büntetésmódok alkalmazását. Intézményi szinten pedig célszerű lenne odafigyelni arra, hogy amennyiben az elítéltek gyermeke van, akkor lehetőleg ne kerüljön távol a családjától, valamint megfelelő körülményeket biztosítani a rendszeres találkozásokhoz, ahol a testi kontaktus kialakítására is van lehetőség.⁴²

A kapcsolattartás apropójából, fontosnak tartom megemlíteni a gyermek-szülő kapcsolat elmélyítését szorgalmazó remek intézkedéseket. Az „esti mese programot” a Heves Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben valósították meg először 2010-ben, amelynek keretén belül az önként jelentkező fogvatartott anyák CD-re mondhatták fel gyermekeik kedvenc meséjét, amit ajándékként hazaküldhettek a kint maradt babáknak.

Egy évvel később az elítélteknek lehetőségük adódott meseterápiás foglalkozást tartani a fogyatékkal élő gyermekotthon lakóinak, 2012 nyarán pedig a női fogvatartottak tíz napot tölthettek a paloznaki Meseterápiás Központban közösen gyermekeikkel. Ezen foglalkozások

⁴⁰ HEGEDŰS, 2021. i. m. 39. o.

⁴¹ HEGEDŰS, 2021. i. m. 40. o.

⁴² Visontai – Szabó, 2019. i. m. 57. o.

elősegítették a fogvatartottakat a szabadulás utáni reintegráció sikerét, valamint lehetőséget biztosítottak az anya és gyermeke közötti kapcsolat újjáépítéséhez.⁴³

⁴³ Visontai – Szabó, 2019. i. m. 48. o.

4. BÁCS-KISKUN VÁRMEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI INTÉZET ANYA- GYERMEK RÉSZLEG

A kutatásom Kecskemére, a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet Anya-gyermek Részlegére vezetett, ahol 2023. szeptember 4-én interjút készítettem az intézet parancsnokával, a fogvatartási ügyek alosztályvezetőjével, valamint egy reintegrációs tiszttel, aki jelenleg az anya-gyermek részlegen dolgozik.

Az interjú megtervezése során az alapvető koncepcióm az volt, hogy az interjú alanyok számára a feladatkörüknek megfelelő kérdéseket tegyek fel, hogy minél pontosabb információt kapjak a részleg működésével kapcsolatban. A fogvatartási ügyek alosztályvezetőjéhez intézett kérdéseim leginkább a részlegre való bekerülés és végleges távozással, valamint az anyák és gyermekeik reintegrációjával és a részlegen töltött mindennapokkal kapcsolatos. Az intézet parancsnoka számára a részleg működésével kapcsolatban olyan általános kérdéseket fogalmaztam meg, melyek érintik a részleg személyi állományát és az intézet bővítésével kapcsolatos meglátásait. A reintegrációs tiszttel, aki állandó kapcsolatot ápol a részlegen szabadságvesztésüket töltő anyákkal, olyan témákat beszélünk át, melyek részletezik a mindennapi életükkel kapcsolatos tevékenységüket, mindemellett kitértünk a részlegen tapasztalt személyes meglátásaira is.

Ugyanakkor, azonos kérdéseket is feltettem részükre, mégpedig:

- Milyen reintegrációs módszereket alkalmaznak a részlegen?
- Nemzetközi kitekintés szempontjából azt tapasztaljuk, hogy léteznek olyan országok, amelyekben az együttes elhelyezés hosszabb vagy rövidebb időtartamot foglal magába. Önnek mi a véleménye erről? Melyik jogintézmény kifizetődőbb a gyermek szempontjából?
- Melyek azok a kihívások, amelyekkel nap, mint nap szembe kell nézni az intézeten belül?

Ezen kérdések azt a célt szolgálják, hogy betekintést nyerjek a részlegen szolgálatot teljesítő, különböző beosztású személyek mindennapi nehézségeibe és ennek megfelelő, ehhez igazodó javaslatokat fogalmazzak meg, amelyek tükrözik a valóságot és valóban hasznosnak bizonyulnának.

Mielőtt rátérnék a kecskeméti anya-gyermek részleg bemutatására, szót kívánok ejteni azokról a személyekről, akik segítettek a kutatásom és megpróbálták a lehető legjobb tudással és tapasztalattal válaszolni a feltett kérdéseimre.

A Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnoka őrmesterként kezdte pályafutását körletfelügyelőként. Néhány év elteltével jelentkezett az akkori Rendőrtiszti Főiskolára, ahova sikeresen felvételt is nyert, ahol három évet töltött el. Ezt követően visszatért a Budapesti Fegyház és Börtön Intézetébe, ahol reintegrációs tisztként folytatta munkáját, később pedig biztonsági tisztként, utána pedig biztonsági osztályvezetőként. 2020. december 1-jén már a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet állományához tartozott, ahol parancsnok-helyettesi pozíciót töltött be. Június elsejétől pedig első körben megbízottként, majd kinevezettként tölti be a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási parancsnoki címét.

A fogvatartási ügyek alosztályvezető asszonya 2003. május 1-je óta dolgozik az intézet falain belül. Első körben a nyilvántartási szakterületet vezette. Feladatkörébe tartozott a fogvatartottak befogadása, fogvatartásba vétele, a szabadítás, ezen felül pedig az elítéltek reintegrációjával kapcsolatos feladatok, tehát egyszerűen minden, ami a fogvatartottak napi életvitelében előfordul. 2023. március 1-től pedig a fogvatartási ügyek alosztályvezetőjeként tölti mindennapjait az intézet falain belül.

Az anya-gyermek részleg reintegrációs tisztje 13 évig töltötte be a körletfelügyelői pozíciót, ezt követően csatlakozott az anya-gyermek részleg állományába szociális segédelőadóként. Később átkerült a fiatalos fogvatartottakhoz, mint megbízott reintegrációs tiszt, s július elseje óta pedig az anya-gyermek részleg reintegrációs tiszti állományát bővíti.

4.1. Anya-gyermek részleg megalakulásának története

1978-tól kezdődően azon elítélt anyáknak, akik a fogva tartásuk ideje alatt hozták világra gyermeküket volt lehetőségük arra, hogy a gyermekük közelében lehessenek, mégpedig Tökölön, a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában.

A fogvatartott anyák a hat hónap és egy év közötti időszakban a kórházban tartózkodtak felügyelet mellett, de sajnos az együttes elhelyezést nem tudták megvalósítani, ezért a női osztály kismama kórtermibe kizárólag nappal gondozhatták gyermeküket, éjszaka pedig a csecsemőgondozó felügyelte a babákat.

Mindemellett az is az intézmény ellen szólt, hogy a csecsemő édesapja, valamint a közeli hozzátartozók számára sem volt megvalósítható a rendszeres látogatás.⁴⁴

Pár évtized elteltével, 2001-ben egy elítélt férje beadványában sérelmezte, hogy csak napokkal később kapott tájékoztatást gyermeke születéséről, nem mellesleg csak pár percig láthatta egy üvegen keresztül gyermekét, amikor már 19 napos volt. A csecsemő nem az édesanyjával volt együttesen elhelyezve, mivel csak két anyának volt lehetősége az úgynevezett rooming-in kórterem igénybevételére. Egy vizsgálat eredményeként megállapították, hogy az együttes elhelyezés hiánya sérti a gyermekek megfelelő testi, lelki, szellemi fejlődéséhez való alkotmányos jogát.⁴⁵ Ekkor merült fel az az igény, amely szerint szükség lenne egy speciális, anya és gyermek együttes elhelyezésére kialakított intézet létrehozására.

Ennek következtében, a BvOP egy bizottságot hozott létre, amely által megtörtént az anya-gyermek együttes elhelyezés reformja. A felmérések során figyelembe vették a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában rendelkezésre álló egészségügyi és születési statisztikákat, majd az építkezés helyszínéül a Bács-Kiskun Vármegyei Intézet kecskeméti objektumát jelölték ki. Ideiglenes jelleggel, 2002. február 21-én kezdte meg működését az anya-gyermek részleg a gyermekek és az őket gondozó anyák igényeinek figyelembe vételével, mégpedig a Fiatalkorúak Regionális Intézetek pavilonjában, ahol akkoriban 9 anya és 9 gyermek elhelyezésére volt lehetőség.

Egy évvel később, 2003. november 12-én költözött át a részleg végleges helyére, a kecskeméti Wéber Ede utcai II. objektum egységébe, majd december 3-án került átadásra. Tudniillik, hogy az intézetet német mintára, Kiss Illés Mónika tervei alapján építették meg. A körletrész már 20 lakószobával bővült és 21 gyermek elhelyezésére volt alkalmas. A számbeli különbségnek az oka nem más, mint az, hogy a részleg rendelkezik egy ikerszobával is.

Az akkori hatályban lévő rendelkezések értelmében, a csecsemő hat hónapos koráig volt elhelyezhető együttesen édesanyjával, azonban az anya kérelmére, az intézet parancsnokának indokolt esetben lehetősége volt meghosszabbítani az együttes elhelyezést a gyermek egy éves koráig. Ez abban az esetben volt lehetséges, ha a gyermek még mindig anyatejjel táplálkozott, illetve, ha együtt szabadulhattak.⁴⁶

⁴⁴ KOZMÁNÉ BÁN Erzsébet (2018): Merre tovább? Anya-gyermek részleg a büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi szemle 2018/2. 44. o.

⁴⁵ OBH 4497/2001. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa általános helyettesének jelentése

⁴⁶ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 44-45. o.

A következő változás az intézet működésével kapcsolatban 2012-ben történt, amikor az alapvető jogok biztosa az AJB-3616/2012 jelentésében javasolta a belügyminiszternek, hogy fontolja meg a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 5/1998. (III.6.) IM rendelet anyagyermek részlegre vonatkozóan azt, hogy „a gyermek a fogvatartott édesanyjával egy éves koráig maradhasson együtt, illetve szüntesse meg azt a jelenleg hatályos jogszabályi előírást, miszerint a parancsnok a mérlegelési jogkörében az első hat hónap eltelte után kérelemre, további hat hónapra engedélyezheti a fogvatartott anya számára, hogy a gyermekét a bv. szervezetén belül gondoza.”⁴⁷ Ennek a javaslatnak köszönhetően, az anyák és gyermekik együttes elhelyezése egy éves korig kitolódott.

Akkoriban csak abban az esetben történhetett a részlegre történő bekerülés, amennyiben az édesanya a szabadságvesztése ideje alatt hozta világra gyermekét. Ám 2018. január 1-jén hatályba lépett az a változtatás, miszerint a jogszabály lehetővé teszi az együttes elhelyezést abban az esetben is, ha a gyermek még a fogva tartás előtt született. E jogszabály módosítás is egy panasz alapján indult, amikor egy fogvatartott anya fordult az alapvető jogok biztósához azzal a panasszal, hogy egy három hónapos babája volt, amikor előzetes letartóztatás alá került.⁴⁸

4.2. A részleg telítettsége

Ahogy már korábban is utaltam rá, 20 anya és 21 gyermek elhelyezésére van lehetőség a részlegen. Az intézet működése óta sosem fordult elő olyan eset, amikor a fogvatartottak száma elérte volna a maximális kapacitást. A fogvatartási ügyek alosztályvezetője az interjú során elmondta, hogy ennek az lehet az oka, hogy bár megannyi nő kerül börtönbe várandósága alatt, sajnos kevés azoknak az anyáknak a száma, aki alkalmas lenne arra, hogy a gyermekkel együttes elhelyezésbe kerüljön. Egyik befolyásoló tényező például, hogy valamelyik együttes elhelyezést kizáró ok áll fenn a szülés pillanatában. Egy másik jelentős indok pedig az, hogy abban az esetben, ha az anya jogerős szabadságvesztés büntetést kapott, a büntetés-végrehajtási bírótól kérhet halasztást, amelyet köteles engedélyeznie a baba egy éves koráig.

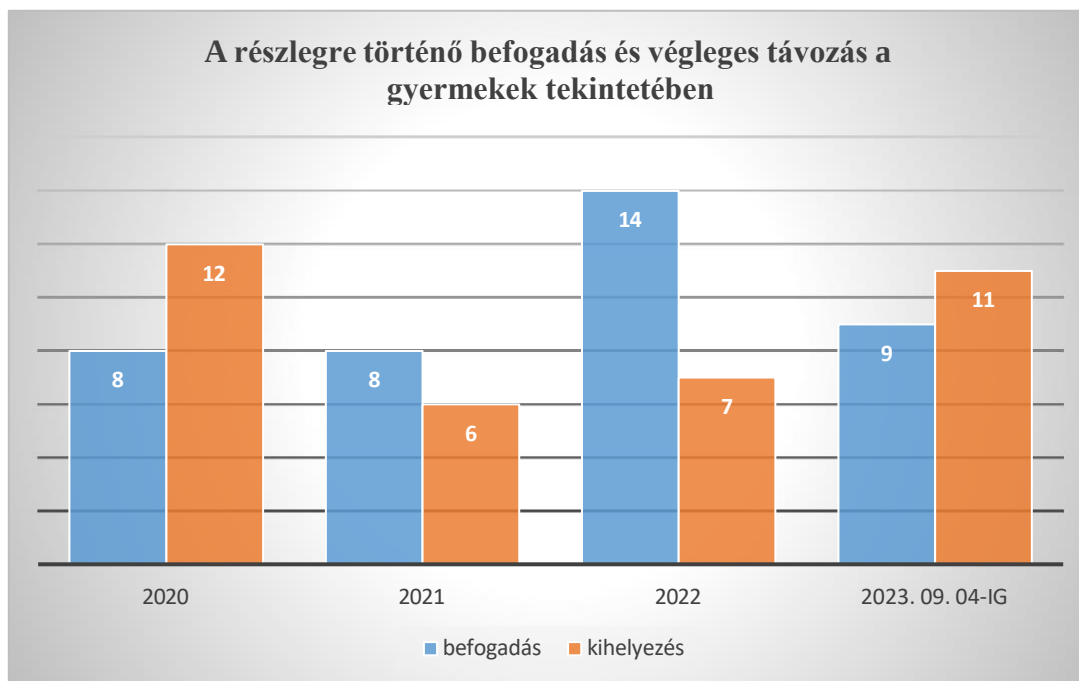
A részleg működése óta a legmagasabb létszám 13 anya és 14 gyermek volt. Jelenleg a részlegen 7 anya és 7 gyermek tartózkodik.

⁴⁷ Alapvető jogok biztósának jelentése az AJB-3616/2012. számú ügyében

⁴⁸ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 45-46. o.

Az intézet parancsnokától kapott statisztikák azt ábrázolják, hogy három évre visszamenőleg, 2020-as évtől 2023. szeptember 4-ig hogyan alakult a részlegen gyermekek száma a részlegre való befogadás, valamint a részlegről történő kihelyezés során.

1. diagram: A részlegre történő befogadás és végleges távozás a gyermekek tekintetében

Forrás: saját szerkesztés

A diagrammról leolvasható, hogy a részleg kihasználtsága a vizsgált időszakban 38-66% között mozgott, amely összességében 52%-os telítettséget jelent.

A telítettségi adatok vizsgálata során az is megállapítható, hogy 2023. szeptemberében a befogadási arány már meghaladta a 2020 és 2021-es évet, amelyből arra is lehetet következtetni, hogy akár a 2022-es évet is meghaladhatja.

A következő táblázat segítségével azt kívánom szemléltetni, hogy az adott évek során hova került a gyermek a részlegről történő végleges távozását követően.

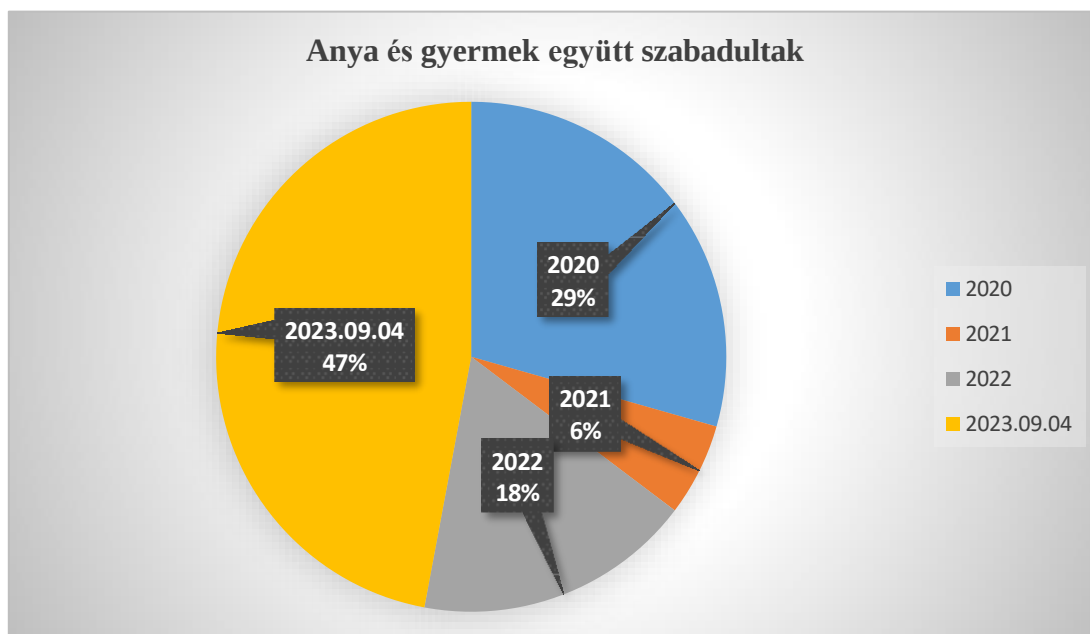
1. táblázat: A gyermek elhelyezése a részlegről történő végleges távozást követően

Év	A gyermek anyával együtt szabadult	A gyermek a családhoz került, az anyja továbbra is szabadságvesztését tölti	A gyermek nevelőszülőkhöz került	Összesen
2020	5	3	4	12
2021	1	3	2	6
2022	3	2	2	7
2023.09.04-ig	8	2	1	11

Forrás: Saját szerkesztés

A számokból leolvasható, hogy sajnos minden évben kerül gyermek nevelőszülőkhöz, amely abból adódik, hogy az anya a gyermek kihelyezését követően is szabadságvesztését tölti, s nincs olyan hozzátartozó, aki gondját viselné, illetőleg az anya által megadott lakókörnyezet a baba nevelésére alkalmatlan, ezért közös szabadulás esetében sem kerülhet haza a csecsemő.

2. diagram: Anya és gyermek közösen szabadultak

Forrás: Saját szerkesztés

A számok azt mutatják, hogy az idei év sikeresen alakul abból a szempontból, hogy arányaiban sokkal több anya szabadul gyermekével együtt az előző évekhez viszonyítva. Látható, hogy 11 gyermekből 8 szabadult anyjával együtt, szemben 2020-as évvel, ahol mindössze csak 5 anyának, azaz kevesebb, mint a felének sikerült a csecsemőjével közösen szabadulni.

Érdekesség szempontjából, a reintegrációs tiszttel készített interjú során megtudhattam, hogy több alkalommal került a részlegre olyan fogvatartott anya, akinek ikrei születtek. Mindemellett, volt példa olyan esetre is, hogy egy anya több alkalommal fordult meg a részlegen, sőt olyan anyával is találkoztak már, aki bevonult pár hónapos babájával, viszont várandós volt a következő babával.

4.3. Az anya-gyermek részleg bemutatása

Ebben a részben azt kívánom bemutatni, hogy milyen személyi és tárgyi feltételek mellett működik a részleg. A személyi állománnyal kapcsolatos ismereteket az intézet parancsnoka által elmondottak alapján kívánom részletezni.

A személyi feltételek szempontjából, 12 órás váltásban jelen van egy körletfelügyelő a részlegen, emellett szolgálatot teljesít egy reintegrációs tiszt is, aki adminisztratív feladatokat, valamint a napirend és a fogvatartott tevékenységének koordinálását látja el. A reintegrációs tiszti pozíció betöltése már főiskolai végzettséget kíván meg.

A többi büntetés-végrehajtási intézethez képest, jelen van egy csecsemőgondozó is a részlegen, akinek szakápolói végzettséggel kell rendelkeznie. Ők az egészségügyi osztály kötelékében látnak el szolgálatot, feladatuk pedig a gyermekek étkeztetésével, mozgásával kapcsolatos teendők, illetve a különböző napirendi pontok koordinálása is az ő tevékenységük.

Heti rendszerességgel jelentkezik a védőnő, aki a gyermekek állapotát, fejlődését figyeli, a szükséges méréseket elvégzi és összeállítja, hogy milyen fejlesztő foglalkozásokat kell végrehajtani a gyermek egészsége érdekében. Mindemellett, gyermekorvosi felügyelettel is rendelkezik a részleg, aki heti rendszerességgel rendel, de bármilyen ad hoc jellegű probléma esetén azonnal hívható.⁴⁹

⁴⁹ KOZMÁNÉ BÁN, 2018 i.m. 48-49. o.

A pártfogó felügyelő általános feladatokat lát el, mint bármely másik büntetés-végrehajtási intézetben, valamint pszichológus is megtalálható az intézetben, viszont a részleg nem rendelkezik külön szakemberrel.

A tárgyi feltételek tekintetében, szükséges megemlíteni azt, hogy a lakóhelyiség berendezése eltér a hagyományos zárkától. A lakózárkák egy személy elhelyezésére alkalmasak, ezért az anyának és gyermekének megfelelő és kényelmes életteret biztosítanak. A zárkában megtalálható a fogvatartott anya ágyán kívül egy kiságy és pelenkázó szekrény. Minden szobához tartozik egy különálló illemhelyiség és egy hideg-meleg vizes mosdó. A falak matricákkal vannak díszítve annak érdekében, hogy a gyermekek számára egy kellemes és játékos hangulatot keltsen.

A látogatás céljára külön babalátogató helyiség van kialakítva, amely szintén eltér más büntetés-végrehajtási intézet látogató helyiségtől, hiszen sokkal családiasabb hangulatot áraszt. Ennek érdekében, a kialakítása során figyelembe vették a gyermek igényeit is, ezért olyan eszközökkel és játékokkal van felszerelve, amely elősegíti a látogató és a gyermek közötti érzelmi kötődés kialakulását, mivel lehetőségük van a látogatóknak a gyermekkel együtt játszani.

A részleg rendelkezik egy játszószobával, ahol a gyermekek életkorának megfelelő játékok találhatóak. A szoba üvegfalain keresztül megfelelő betekintést biztosít a körlet folyosójáról, amely segítségével a csecsemőgondozó kényelmesen felügyelheti a játszószobában tartózkodó anyákat és gyermekeiket.

A gyermekek fürdetése külön erre a célra kialakított fürdető helyiségben történik, ahol egyszerre négy gyermek együttes fürdetésére van lehetőség. Mindemellett, négy pelenkázó szekrény is megtalálható és természetesen minden babának külön kádát biztosítanak. Az anyák részére külön fürdő lett kialakítva, ahol egyszerre két fő zuhanyzása történhet.

Az étkezés mind a gyermekek, mind pedig az anyák számára a közös térben történik, amely étkezőasztalokkal és etetőszékekkel van felszerelve. A helyiségen belül egy könyvespolc is rendelkezésre áll az anyák számára, amely igyekszik egy kellemesebb légkör megteremtésére.⁵⁰ A részlegen rendelkezésre áll a csecsemőgondozók számára egy babakonyha, ahol a gyermekek tápszereinek, ételeinek és italainak tárolásának és elkészítésére szolgál. Fontosnak tartom

⁵⁰ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 48-49. o.

megemlíteni, hogy e helyiségbe a fogvatartott anyák nem léphetnek be, hiszen a gyermekek ételeit minden esetben a csecsemőgondozó készíti el.

Ezen kívül, a körleten megtalálható a reintegrációs tiszttal számára egy iroda, amelynek falán szintén egy üvegfal található, így a látogatások figyelemmel kísérhetők. Mindezek mellett, egy szárító-vasaló helyiség is megtalálható.⁵¹

Végezetül pedig, az épülethez tartozó udvaron történik a szabadlevegőzés. Minden gyermek számára rendelkezésre áll egy babakocsi, s többnyire abban tartózkodnak. Az udvar falát mesefigurák teszik barátságosabbá a börtön zord hangulatát.⁵²

Az intézet parancsnoka az interjú során a részleg bővítésével kapcsolatban elmondta, hogy jelentős biztonsági intézkedésekről gondoskodott, amióta parancsnoki tevékenységeit folytatja az intézetben.

Mindenekelőtt, a részleg egyik része egy gyermekbarát ráccsal került lezárásra, az anyák és gyermekek biztonsága érdekében. A rács kisállatokkal, kisautókkal lett kidíszítve annak érdekében, hogy a gyermekek részére ne legyen elrettentő, nyomasztó hatású látványa.

Emellett, a részlegen kívül fenntartásra került három zárka, mely azt a célt szolgálja, hogyha bármilyen jellegű elkülönítést végre kell hajtani a részlegen, adott esetben, ha a csecsemő bármilyen fertőző betegségre utaló jeleket mutat, akkor az anyát és gyermekét ideiglenes jelleggel át lehessen helyezni ide. Sőt, két lakóhelyiség került felújításra, új babaágyak és babakocsik kerültek beszerzésre, valamint a lakóhelyiségek ablakain a szúnyogháló is cserélésre került.

Továbbá, a parancsnok mesélt jövőbeli terveiről is, miszerint egy kamerával felszerelt zárkát is ki szeretne alakítani, amelynek építése éppen folyamatban van. Véleménye szerint, erre azért van szükség, hogyha esetleg bármilyen probléma adódna az anyával, akkor ebben a zárkában meg tudják figyelni. A hely megválasztása során törekedtek arra, hogy minél közelebb helyezkedjen el az irodához, hogy azonnali segítséget tudjanak nyújtani. Ezen kívül, tervben van a játszóhelyiség korszerűsítése, új játékok, valamint a modern kornak megfelelő mozgásfejlesztő eszközök beszerzése is.

⁵¹ KOZMÁNÉ BÁN, 2018 i.m. 48-49. o.

⁵² KOVÁCS, 2017 i.m. 56. o.

A parancsnok úr által elmondottak alapján azt gondolom, hogy a három hónap alatt jelentős fejlesztések történtek a részlegen, amelyek mind a fogvatartottak, mind pedig a gyermekek egészségét és biztonságát szolgálják.

4.4. A részlegre történő befogadás és kihelyezés eljárásrendje és kritériumai

Mindenekelőtt fontosnak tartom tisztázni, hogy az anyák a rezsimkategóriától, bűncselekménytől, valamint ítélettől függetlenül kapnak elhelyezést a részlegen.⁵³ Az elhelyezéssel kapcsolatos eljárások szabályozásáról a 8/2015. Országos Parancsnoki Intézkedés rendelkezik, amely szerint csak a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet anyagyermek részlegén lehetséges az elhelyezés.⁵⁴ Ahogy már fentebb említettem, az anyák két módon kerülhetnek a részlegre.

Amennyiben a gyermek születése a szabadságvesztés végrehajtása alatt történik, a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházban nyilatkoztatják az anyát a közös elhelyezéssel kapcsolatos szándékáról. Abban az esetben, ha kéri az együttes elhelyezést, az intézmény egyeztet a gyámhivatallal az anya szülői felügyeleti jogával kapcsolatosan. Ezt követően, ha az anya szülői felügyeleti joga fennáll, a terhesség 32. hetében egy részletes pszichológiai vizsgálatot végeznek. A vizsgálat célja, hogy feltárják a fogvatartott alkalmasságát az anyai feladatok elvégzésére, valamint, hogy fennáll-e akadályozó tényező, amely kockázatot jelentene a gyermekre nézve. A közös elhelyezéssel kapcsolatos engedélyt a kismama kérésére a BvOP parancsnoka állítja ki a kórház főigazgatója, a pszichológiai vélemény, a reintegrációs tiszt véleménye, illetve a gyermekgyógyász javaslata alapján. Ebben az esetben szállítással érkeznek a részlegre, az anyát általában rabszállítóval, míg a csecsemő külön személyautóval, gyerekülésben kerül szállításra.

A másik mód pedig az, ha a női elítélt szabadságvesztés büntetés letöltésére ítélik és egy évnél fiatalabb gyermekét gondozza. Ilyen esetben az anya feladata a gyámhivatali végzés beszerzése. A részlegre történő befogadást követően kerül sor az együttes elhelyezésre való alkalmasság vizsgálatának pszichikai alátámasztása, amelyet az intézet pszichológusa végez.⁵⁵

⁵³ ZAKHAR, 2019 i. m. 65. o.

⁵⁴ KOVÁCS, 2017. i. m. 56. o.

⁵⁵ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 47. o.

Mindkét esetben szükséges az, hogy az együttes elhelyezést kizáró ok ne álljon fenn. A Bv. Kódex 128. § 3. pontja taxatívra felsorolja azokat tényezőket, amikor az anya és a gyermek együttesen nem helyezhető el, mégpedig, ha:

- a) az anya a gyermek gondozását nem vállalja,
- b) a bíróság a szülői felügyeletet az anya valamennyi gyermekével kapcsolatosan megszüntette,
- c) az anya ellen a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt eljárás indult, vagy
- d) az anya egészségi állapota miatt a gyermek gondozását, nevelését nem tudja ellátni.

A részlegesen töltött idő esetenként változhat. Ez szorosan összefügg az anya ítéletének hosszától, a tanúsított magatartásától vagy esetleg a kedvezményekből való részesülésének lehetőségétől. A szabadulás előtt 60 nappal értesíteni kell a gyámhatóságot.⁵⁶

Az alosztályvezető asszony felsorolta azokat az eseteket, amikor a részlegesen történő közös tartózkodás megszakításra került az egy év letelte előtt.

Abban az esetben, ha a gyermek nem töltötte be még az egy évet, viszont az anya már letöltötte a szabadságvesztését, akkor egyértelműen együtt fognak távozni a részlegről. Ekkor felkeresik a gyámhivatalt és várják a válaszukat abban a kérdésben, hogy elhelyezhető-e a csecsemő abba a környezetbe, ahova az anyuka térne haza szabadulást követően. Amennyiben „zöld utat” kap a gyámhivataltól, akkor együtt távozhatnak a részlegről. Ha viszont a gyámhivatal azt állapítja meg, hogy valamilyen kizáró ok áll fenn, például, ha a lakókörnyezet a baba nevelésére alkalmatlan, akkor sajnos nevelőszülőkhöz fog kerülni a gyermek, de egy biztos, hogy azon a napon, amikor az anya szabadul, akkor mindkettőjüknek el kell hagyni az intézetet.

Létezik olyan eset is, amikor az anyuka belátja azt, hogy gyermekének jobb, ha minél előbb otthon kerül elhelyezésre, illetve, hogy fejlődése érdekében hasznosabb az, ha már abban a környezetben nőhet fel, ahol még esetleg éveket fog tölteni, akkor a gyermek hamarabb is kihelyezhető. Amennyiben az anyuka ezt az utat választja, akkor szintén a gyámhivatal segítségét kéri, hogy megvizsgálják az anya által megadott lakókörnyezetet. Az alosztályvezető asszony hozzátette, hogy bár ritkán látják be ezt az anyák, tudván, hogy ez egy olyan részleg, ahol más szabályok uralkodnak, ezért szeretik maximálisan kihasználni, viszont több alkalommal is előfordult már, hogy az anyák a gyermekük érdekeit a saját érdekeik elé

⁵⁶ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 50-61. o.

helyezik, és úgy döntenek, hogy az a helyes megoldás, hogy minél hamarabb haza kerüljön a kicsi.

A gyermek egy éves kora betöltését követően kihelyezésre kerül a részlegről. A legoptimálisabb helyzet az, amikor az anyával együtt szabadulhatnak és a gyámhivatal nem észlel semmiféle akadályt a lakókörnyezettel kapcsolatosan. Sajnos gyakran előfordul az, hogy a gyermek kihelyezését követően az anyukának még tart a letöltendő szabadságvesztése. Ilyen helyzetben egy másik büntetés-végrehajtási intézetben tölti le szabadságvesztését. A fogvatartott anyának van lehetősége arra, hogy átszállítási kérelmet terjesszen elő arra vonatkozóan, hogy az általa megjelölt büntetés-végrehajtási intézetben töltsen le hátralévő szabadságvesztését az idejét, amelynek az engedélyezése a BvOP hatásköre.

Mindemellett, szót kell ejteni arról a sajnálatos esetről is, amikor az együttes elhelyezés megszüntetésre kerül. Ez olyan esetekben történhet meg, ha a gyermekek bármilyen veszélynek vannak kitéve az anyjuk által, amely megvalósulhat gyermekbántalmazás formájában vagy esetleg anyák közötti konfliktus is előidézhet olyan állapotot, ahol a gyermek biztonsága megkérdőjelezhető. Ilyen helyzetben a gyámhatóság végzésének megfelelően kell a gyermeket elhelyezni.⁵⁷

4.5. A részleg működési rendje és a fogvatartottak mindennapjai

E fejezetben a részleg általános működési rendjéről kívánok rövid betekintést ejteni, ezt követően pedig a részlegen töltött mindennapokról beszélek. Leginkább az interjú során kapott válaszok alapján kívánom felépíteni e fejezet tartalmát annak érdekében, hogy még közelebb érezzük magunkhoz a részleget.

A részleg törvényes működése felett a Bács-Kiskun Vármegyei Főügyészség felel. Az ellenőrzések gyakoriak, kéthetente történnek. A fogvatartottak ruházata tekintetében az elsődleges a formaruha használata. A gyermek ruházatával kapcsolatban pedig semmiféle kötöttség nincs. A részleg biztosít öltözetet a koruknak megfelelően, emellett a hozzátartozók is küldhetnek a csecsemőknek ruházatot.

⁵⁹ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 50. o.

A csomagküldés szempontjából a havi darabszáma nem korlátozott. A súlyhatár tekintetében 5 kg a maximum, mérete pedig az általános szabályok szerint van meghatározva. A jogszabály taxatív felsorolja azokat a dolgokat, amik nem küldhetők a gyermek számára, mégpedig:

- a. élelmiszer,
- b. gyógyszer,
- c. tápszer, valamint
- d. vitaminkészítmény.⁵⁸

A családi pótlék vonatkozásában az 1998. évi LXXXIV törvény 13. §-a rendelkezik, amely szerint: *„A büntetés-végrehajtási intézet anya-gyermek részlegén vagy a javítóintézet fiatalkorú és gyermeke együttes elhelyezését biztosító részlegén elhelyezett gyermekre tekintettel járó családi pótlékot jogszabályban meghatározott eljárási rend szerint kell felhasználni.”* Ennek eljárásrendje az, hogy az intézet parancsnoka a fogvatartott anyának járó szülés utáni támogatási kérelmet megküldi a Magyar Államkincstár Bács-Kiskun Vármegyei Igazgatóságnak. Ezt követően, a támogatás az intézetbe érkezik és jóváírásra kerül a fogvatartott letéti számláján. A fentebb említett jogszabály szerint, az intézet levonja annak ötven százalékát, amelyet a gyermek ellátásra használ fel.⁵⁹

Arra a kérdésre, hogy történt-e bármikor rendkívüli esemény a részlegen, a reintegrációs tiszttől a következőket válaszolta:

„Általában a fegyelmi cselekmények azok, amelyek felbolygatják a kis nyugodt életünket. Volt már sajnos gyermekbántalmazásunk is, illetve volt olyan, hogy anyukák verekedtek össze úgy, hogy a gyermekek is ott voltak a közelben, az etetőszékben, így ki voltak téve a veszélynek. Ilyen helyzetben a parancsnok úr megszünteti a közös elhelyezésüket.

Nyilván, amikor csak csúnyán szólnak vissza mondjuk a nővérkének és kap érte egy fegyelmit, az még nem vonja maga után a megszüntetést, de volt rá példa, hogy olyan szinten tanúsított dühöngő magatartást az anya, hogy szükség volt kimenekíteni a babát a zárkából, hogy nehogy véletlenül ártson a babának és ekkor meg is volt szüntetve a közös elhelyezés.

Szerencsére ezek nagyon extrém példák, évente egyszer, ha történik ilyen eset.”

Az együttes elhelyezés megszüntetéséről a 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló

⁵⁸ ZAKHAR, 2019 i. m. 67. o.

⁵⁹ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 50. o.

törvény rendelkezik, amely szerint, ha az elítélt a vele együttesen elhelyezett gyermekét elhanyagolja, bántalmazza vagy fejlődését egyéb módon veszélyezteti, akkor az intézet parancsnoka határozattal dönt a közös elhelyezésük megszüntetésükről és értesíti a gyámhatóságot. Az intézet a gyámhatóság intézkedéséig biztosítja a gyermek ellátását a részlegen.⁶⁰

A továbbiakban az alosztályvezető, valamint a reintegrációs tiszttel válaszai alapján kíváncsi betekintést nyújtani a részlegen töltött mindennapokról. Legfőképpen arra voltam kíváncsi, hogy hogyan történik az anyák és gyermekeik mindennapja, esetleg ünnepek alkalmából történik-e bármilyen intézkedés a részleg részéről. Ezen felül érintettük a vallásgyakorlás témáját, valamint a dohányzást is.

A mindennapok tekintetében elmondható, hogy elég sok napirendi pont a gyermekek étkeztetésére összpontosul. A reggeli ébresztőt követően megtörténik a zárkarend kialakítása, majd a reggelizés. Azon gyerekek számára, akik már hozzátáplálást kapnak, van egy tízórai szünet újra étkezni. Ebédet követően egy hosszabb csendes pihenő következik. A délutáni napirend megint az étkezés. Az étkezés után megtörténik a babafürdetés a csecsemőgondozó felügyeletével, ezt követően pedig az anyák tisztálkodásán van a sor. Jelenleg a részlegen nincsenek speciális foglalkozások, esetleg egyházi vagy pszichológusi foglalkozáson vesznek részt az anyák.

Az ünnepek kapcsán a reintegrációs tiszttel a következőkről számolt be:

„Amikor én itt voltam karácsonykor, az egy nagyon jó karácsony volt, mert éppen forgattak a körleten és mézeskalácsot sütöttünk, valamint fát díszítettünk. Egyébként minden évben van karácsonyfa, tehát minden évben van azért kis készülés.

Ajándékozás is szokott történni, itt kicsi ajándéktárgyakra kell gondolni. Volt olyan, hogy képeslapokat készítettünk, amit haza tudtak küldeni az anyák.

Volt olyan is, hogy felvettük DVD-re azt, ahogyan az anyuka egy mesét vagy egy mondókát mond el és hazaküldtük azoknak a gyermekeinek, akik otthon voltak a hozzátartozóknál.”

Tehát kijelenthető, hogy az ünnepek alkalmából családiasabb hangulatot alakítanak ki a részlegen a gyermek számára, amelynek következtében a fogvatartott anyák is kiléphetnek a

⁶⁰ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

monoton mindennapokból. Ezen felül, amennyiben a fogvatartott anyának több gyermeke van, őket is megajándékozhatja, amelyről azt gondolom, hogy egy rendkívül nagyszerű lehetőség.

Érdekes módon, az anya-gyermek részlegen nem jellemző a vallásgyakorlás kérdése. Az alosztályvezető asszony megosztotta, hogy amennyiben igény van rá, több felekezettel van együttműködése az intézetnek, ezért minden további nélkül be tud jönni bármely felekezet képviselője a fogvatartottak kérésére.

Dohányzás szempontjából kiemelték, hogy sajnos gyakori az anyák között. Az épületen belül természetesen tilos a dohányzás. Naponta maximum három alkalommal van lehetőségük dohányozni az anyáknak, általában a főétkezések után.

5. REINTEGRÁCIÓS TEVÉKENYSÉGEK A RÉSZLEGEN

A fogvatartott anyáknak speciális helyzetükre való tekintettel, valamint a részlegen töltött idő rövideje miatt nem állnak oly módon rendelkezésükre főbb reintegrációs programok, mint akár más büntetés-végrehajtási intézetekben.⁶¹ Az alosztályvezető asszony az interjú során kihangsúlyozta, hogy az anyák elsődleges feladata az, hogy saját gyermekeikkel legyenek elfoglalva, tanítgassák és a kettejük közötti kapcsolatot ápolják.

Az egyik legfontosabb reintegrációs program a részlegen természetesen a családi kapcsolatok ápolása és erősítése. Egyrészt azért, mert szüksége van az anyának a lelki nyugalomra, hogy a gyermeke egy ismerős közegbe fog kerülni és a kicsi biztonságban lesz náluk még akkor is, ha a gyermek kihelyezését követően neki még tart a letöltendő szabadságvesztése. Másrészt pedig a gyakori látogatások, kapcsolattartások révén a fogvatartott még mindig a társadalom részének érezheti magát.⁶²

A gyermek látogatására külön szabályok vonatkoznak. A hozzátartozó számára, eltérően az általános szabályoktól kérheti a rendszeres látogatás engedélyezését.⁶³ Az alosztályvezető asszony elmondta azt is, amennyiben a csecsemő édesapja is büntetés-végrehajtási intézetben tartózkodik, akkor központosított szállítás keretén belül eljuttatja a részlegre és kint az udvaron tudnak beszélőt biztosítani nekik.

Az interjú során arra is fény derült, hogy a Covid időszak bekövetkezése óta leginkább a Skype-on történő kapcsolattartást szorgalmazzák. Ez a lehetőség a hozzátartozók számára is sokkal kényelmesebb révén, hogy az országban ez az egyedüli intézet, ahol biztosított az együttes elhelyezés. Mindemellett, a fogvatartott anyáknak is alkalmuk adódik megtekinteni a visszavágyott otthon melegét, amelynek segítségével csökkenthetik a visszaesés lehetőségét.

Kapcsolattartás tekintetében, meg kell említeni azt is, hogy a jogszabály lehetőséget ad az anyának látogatók intézeten kívüli fogadására is, továbbá a nagyobb gyermekeket a hozzátartozók elvihetik akár anyai felügyelet nélkül is egy-két óra hosszára. Ráadásul, annak érdekében, hogy a csecsemőt elősegítsék a várható környezeti változásokhoz a távozást követően, egy-egy séta erejéig a babákat és anyjukat elkísérik a közeli bevásárlóközpontba.⁶⁴

⁶¹ KOVÁCS, 2017. i. m. 57. o.

⁶² RANGA Attiláné – VÖRÖS Erzsébet (2014): Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek, Budapest. 60-65. o.

⁶³ KOVÁCS, 2017. i. m. 53. o.

⁶⁴ ZAKHAR, 2019 i. m. 71. o.

Azt gondolom, hogy ez egy kiváló intézmény, amely rendkívül sokat segítene a babának abban, hogy távozást követően könnyebben tudjanak alkalmazkodni a kinti világ atmoszférájához.

Az oktatás tekintetében a jelenlegi helyzet nem túl biztató képet mutat. A szervezett oktatásban való részvételre a részlegen elhelyezett anyáknak kevés lehetőségük adódik, hiszen ahogy már említettem, a gyermekük gondozása az elsődleges feladatuk.⁶⁵ Az alosztályvezető tapasztalatai szerint nem is jellemző az anyák között a tanulásra való hajlam, jobbik esetben az olvasás jöhet szóba. Ettől függetlenül a részleg igyekszik a lehető legtöbbet megtenni annak érdekében, hogy megadják az önképzés lehetőségét az anyáknak.

A reintegrációs tisztt az oktatási, valamint szabadidős tevékenységekhez kapcsolatosan a következőket válaszolta:

„Régebben hetente járt be egy hölgy babamasszázst végezni, ahol bemutatta az anyáknak a mozdulatokat, de sajnos anyagilag nem tudta finanszírozni a részleg. Mindemellett, a Kecskeméti Katona József Könyvtárral kötött megállapodás keretében, babamondókákkal és énekekkel szórakoztatták és tanították a babákat, amelyhez hangszereket is hoztak. Ez hosszú ideig volt jelen a részlegen, amit a játszóhelyiségben tartottak.”

Hozzátette azt is, hogy ennek működési rendje úgy történik, hogy a részleget felkeresi az adott szervezet a saját elgondolásukkal kapcsolatban. Az intézet parancsnoka dönti el azt, hogy engedélyezi-e az adott foglalkozást, s amennyiben ez megtörténik, akkor lehetőség van szabadidős tevékenységeket szervezni, de sajnos nem jellemző ez sem.

A kihelyezés tekintetében, amennyiben kedvezménytel szabadul, illetve a büntetés-végrehajtási bíróság a pártfogó felügyeletet elrendelte, lehetősége van az anyának utógondozásban részesülni. Abban az esetben, ha ez az igény felmerül, az intézet pártfogó felügyelői igyekeznek a lehető legtöbb dologban segítséget nyújtani az édesanyának és gyermekének.⁶⁶

Ez megnyilvánulhat az elhelyezés szempontjából tisztességes munkahely keresésének az elősegítésében, valamint abban is, hogy a részlegen elsajátított normákat a kinti életben is hasznosítani tudják.

⁶⁵ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 51. o.

⁶⁶ KOVÁCS, 2017. i. m. 59. o.

6. A RÉSZLEG KIHÍVÁSAI

Az részlegen tett látogatásom során nélkülözhetetlennek tartottam informálódni az intézet mindennapos kihívásaival kapcsolatban is. E kérdés mindhárom interjú alany felé irányult, hogy minél szélesebb képet kapjak a részlegen szolgálatot teljesítő kollégák esetleges nehézségeiről.

A kapott válaszokkal kapcsolatban az észrevételem az, hogy mindhárom válaszadó belefoglalta a saját beosztásához vonatkozó nehézségeket és kihívásokat, ezáltal egy teljes és valóságos képet kaptam e témával kapcsolatban.

Fogvatartási ügyek alosztályvezetője a következőket válaszolta:

„Alapvetően magának a fogvatartotti populációnak az együttműködése. A részlegen ez azért nehezebb, mert a baba egészségének, testi épségének a megőrzése mind a parancsnok felelőssége. A mamák hajlamosak pajzsként felhasználni gyermeküket és ez nem feltétlen jó dolog. Úgy gondolom, hogy az részlegen dolgozó kollégáknak megvan a kellő tapasztalata, kommunikációja, de elég nagy kihívás még ígyis számukra a konfliktusok kezelése.

Nagy kihívás volt számunkra a Covid időszak is, hiszen a babák egészsége volt az elsődleges szempont, így a kapcsolattartás, látogatás megszűnését követően, az egy éves időszak nagyon nehéz volt számunkra. Kiemelném, hogy a Skype remek intézmény és azt gondolom, hogy százszor jobb, mint a személyes kontaktus.

Rendkívüli esemény nem történt, amelyet ne tudtunk volna intézetben belül megoldani. Olyan viszont előfordult, hogy az anya a gyermekével szembefordult, akkor a gyámhivatal segítségét kérve megszüntettük az együttes elhelyezést.”

Az alosztályvezető asszony elsősorban a részlegen szolgálatot teljesítő személyek szemszögéből, az anyák együttműködésének a hiányát, emelte ki, amely mérhetetlenül nagy kihívást jelent számukra.

Az intézet parancsnoka az interjú során leginkább a gyermek szemszögéből közelítette meg a problémákat, amelyeket a részleg kihívásaiként értékelte:

„Kihívásként kell értékelni, hogy átlagosan 11 kisgyermek van a részlegen, s mindegyik gyermeknek a napirendjét össze kell hangolni, hiszen ha éjszaka az egyik sírni kezd, akkor nagy valószínűséggel még négy másik gyermek is felébred, ezért visszaaltatásuk is adott esetben problémás lehet. Tehát a napirendnek az összehangolása és koordinálása egy kardinális rész.

Kihívást jelent az étkeztetéssel kapcsolatban az, ha esetleg allergiás tünetek jelennek meg az egyik kisgyermeken, mivel akkor különböző élelmiszereket kell beszerezni, amely jóval több időt vesz igénybe.

Talán a legnagyobb problémaként tudom értékelni azt, hogy az anyák bizonyos esetekben a gyermek mögé bújnak bizonyos feladatokkal kapcsolatosan. Gyakran hivatkoznak erre és ilyen helyzetben helyre kell igazítani az anyát, hogy pozitívként értékelje azt, hogy ilyen körülmények között töltheti büntetését, illetve vannak olyan szabályok, amelyeket a részlegen is be kell tartani, tehát ez a fajta hivatkozás nem helytálló.”

A reintegrációs tisztt, aki az anyák és gyermekeik társaságában tölti a szolgálatát olyan kihívásokat említett meg, amikre laikus szemmel nem is gondolnánk:

„Azt mondanám, hogy a mindennapi konfliktusok. Mindig van egy anya, akit kiközösítenek, vagy jönnek és árulkodnak egymásról. Nyilván jelen van köztük az irigység is, hogy van, aki haza tudja vinni a családjához a gyermekét, a másoknak pedig nincs erre lehetősége.

A másik nehézség az, hogy vannak olyan fogvatartottak, akik nem rendelkeznek lakcímmel, így nem lesz lakcíme a gyereknek. Ha meg nincs lakcím, akkor TAJ kártya sem lesz, tehát ezek elég sok adminisztratív feladatokat jelentenek. Sajnos az anyáknál elég gyakori a felelősségvállalás hiánya.

Egy másik nehézség, amivel mostanában elég gyakran találkozunk, hogy sokszor kerülnek be külföldi fogvatartottak gyermekükkel. Volt olyan, hogy egyszerre négy külföldi anya volt benn gyermekével különféle országokból, például Ukrajnából, Lengyelországból. Ebben az esetben nagyon nehéz a kommunikáció velük, hiszen ha nem beszélnek angolul, akkor tolmácsot kell igénybe vennünk, ami elég erősen megnehezíti a dolgunkat.

A kihívások közzé sorolnám a dohányzást is. Volt arra törekvés a részlegen, hogy ne legyen lehetőségük az anyáknak egyáltalán dohányozni, de aztán elvetették.”

Összességében elmondható, hogy minden feladatkörnek megvannak a sajátos kihívásai, azonban dolgozatom szűk keretei miatt nincs lehetőségem minden nehézség hátterének feltárására és megoldások megfogalmazására. Ezért elsősorban a kutatásom szempontjából legrelevánsabbnak ítélt kihívások megoldásaival kívánok bővebben foglalkozni.

A legjelentősebb kihívást az anyák magatartása és hozzáállása jelenti a részlegen dolgozó személyekkel, valamint egymással szemben. Ez azzal magyarázható, hogy a fogvatartottakat általánosságban kognitív deficitek, részképesség zavarok, alacsony iskoláztatás, valamint

alapvető műveltség hiánya jellemzi.⁶⁷ Mindemellett, a nőkre erőteljesebb hatást gyakorol a bezártságtól való félelem, ennek következtében rosszabbul tűrik szabadság elvesztését és nehezebben alkalmazkodnak a benti normákhoz.⁶⁸

A dohányzás egy kardinális kérdés. Közismert, hogy a dohányzás számos egészségügyi kockázattal jár mind a magzat, mind pedig a már megszületett csecsemő egészségére nézve.

A szoptatás közbeni dohányzás legjelentősebb káros hatásokat kívánom bemutatni. Elsősorban, a nikotin az anyatej útján jut be a csecsemő szervezetébe. A dohányzás csökkentheti a prolaktin szintet, valamint a tejtermelést, és összehúzza a mell ereit, amelynek eredménye az, hogy összeszűkülnek a tejsatornák.⁶⁹ Mindemellett, csökkentheti az anyatej zsírtartalmát is, ezért nem biztos, hogy elegendő kalóriát tartalmaz a gyermek számára.

⁶⁷ ÁCS-BÍRÓ Adrienn (2022): Biztonságban a falakon belül és kívül – a reintegráció társadalmi jelentőségének vizsgálata a női fogvatartottak esetében. In: Tudományos közlemény 2022/3. évfolyam, 1. szám, Pécs. 35. o.

⁶⁸ Magyar Helsinki Bizottság (2022): Női börtönök Magyarországon: milyenek a körülmények és a kilátások? elektronikusan: [Női börtönök Magyarországon I Helsinki Bizottság](#) (letöltve: 2023.09.16.)

⁶⁹ DR. KUN Judit Gabriella (2013): Szoptasson-e a dohányzó anya? In: Szoptatásért Magyar Egyesület. elektronikusan: [Microsoft Word - Szoptasson-e a dohanyzo anya.docx \(szoptatasert.hu\)](#) (letöltve: 2023.09.16.)

7. AZ EGYÜTTES ELHELYEZÉS IDŐTARTAMÁNAK VIZSGÁLATA

7.1. Bowlby kötődés elmélete

Annak érdekében, hogy megértsük az anya és gyermek közötti kapcsolat jelentőségét, dolgozatomban John Bowlby angol pszichológus kötődési elméletét vizsgáltam meg, különös figyelemmel a fejlődés különböző szakaszaira. A kötődési elmélet szerint a csecsemők evolúciós eredetű, veleszületett szükséglete legalább egy szoros, tartós érzelmi kapcsolat kialakítása a születést követő első életév során. Átlagos körülmények között, a gyermek egyéves korára szilárdul meg az első kötődési kapcsolat. A kötődési kapcsolat megszakadása esetén a kötődési személy nem helyettesíthető egy másik személyre, mivel a már kialakult személyre szóló kötődési minta nem vihető át egy másik kapcsolatra.⁷⁰

Bowlby négy szakaszt különített el a kötődés fejlődésében, mégpedig:

1. 0-3 hónapos korig a differenciálatlan szociabilitás jellemzi a csecsemőt. Ez azt jelenti, hogy majdnem minden szociális ingerre válaszol, s nem csak a gondozó jelzéseire. Megjelenik az első társas mosoly, ilyenkor már mások arcára is reagál mosolygással.
2. 3-6 hónapos korig a differenciált szociabilitás jelenik meg. Ilyenkor a gyermek már felismeri édesanyját, s kezdi megkülönböztetni a fontos személyeket. Ebben a szakaszban még elfogadja más személyektől is a gondoskodást, ha viszont választási lehetősége adódik, akkor inkább a számára ismerős embereket választja.
3. 6 hónapos kortól 2 éves korig megjelenik a személyes kötődés vagy ragaszkodás. Ilyenkor más a kötődés kialakulása és annak stabilizálódása áll a középpontban. Ebben a korban a gyermek már nem fogad el bárkitől törődést, hanem ragaszkodik az elsődleges gondozójához, amely általában az anya.
4. 2-3 éves korig pedig megjelenik a partnerség. Ebben a korban a baba kötődése már stabilnak mondható, s már akár nyitni is képes mások felé.⁷¹

⁷⁰ TÓTH Ildikó (2020): Korai kötődés, társas kapcsolatok és lelki egészség – Legújabb fejlemények. In: DANIS I. – NÉMETH T. – PRÓNAY B. – GÓCZÁN-SZABÓ I. – HÉRDERVÁRI-HELLER É. (szerk.): A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata I. Fejlődésemelvények és empirikus eredmények, Budapest. 246. o.

⁷¹ VISONTAI – SZABÓ Katalin (2019): Börtönben a családtag. In: Börtönügyi szemle 2019/2. szám. 54-55. o.

Bowlby szerint az anya elsődleges és pótolhatatlan szerepet játszik a korai érzelmi és személyiségfejlődésben. A gyermek számára szükséges az egyszemélyes, folyamatos, érzelmileg kielégítő, biztonságot adó anyai gondoskodás.

Leszögezte, hogy a korai kritikus szakaszban történő sérülés súlyos következményekkel járhat.⁷² Amennyiben az anyától történő elválás csak rövid ideig tart és lehetőség van arra, hogy a gyermeknek megmagyarázzák a helyzetet, valamint van olyan személy, aki korábban is aktívan részt vett a gondozásban és át tudja venni az anya szerepét, akkor a szeparációnak nem lesznek irreverzibilis következményei.⁷³

A különböző időtartamú anyahiány egyre jelentősebb következményeket okozhat. Először hevesen tiltakozik a csecsemő, sokat sír, csalódottságot érez. Ezt felváltja a kétségbeesés érzése. Bár látszólag nyugodtabbnak tűnik, valójában reményvesztetté válik. Nem engedi, hogy vigasztalják, mindenkitől elfordul, magába zárkózik, amely általában abban mutatkozik meg, hogy saját magát elringatja, esetleg az ujját szopja. Amennyiben az elválasztás tovább folytatódik, a gyermek úgy viselkedik, mintha elfelejtette volna az anyját, közömbössé válik. Ha esetleg édesanyja meglátogatja, akkor a gyermek elutasítja a közeledését, amely már annak a jele, hogy megkezdődött a leválás.

A gyermek életkorának az elválasztás idején is szignifikáns jelentősége van. Hat és harminchat hónapos koruk között, azon belül is a 12. és 18. hónap között a legérzékenyebbek a szeparációra.⁷⁴

A kötődési elmélet vizsgálata során számos kérdés merült fel bennem azzal kapcsolatban, hogy a jelenlegi időtartam a legideálisabb-e a gyermek fejlődése és egészsége szempontjából. Annak érdekében, hogy minél több információval gazdagodjak, más aspektusból is szükséges megközelíteni az együttes elhelyezés időtartamának kérdéskörét. E célból a dolgozatom további részében megvizsgálom néhány külföldi ország jogintézményét az anya-gyermek részleggel kapcsolatban, különös tekintettel az időtartam szempontjából. Ezt követően prezentálni kívánom a részlegen szolgálatot teljesítő kollégák személyes véleményét és tapasztalatit a témával kapcsolatosan.

⁷² HÁMORI Eszter (2013): Kötődéelmélet régen és ma. Konceptiók, kutatás, módszerek és klinikai vonatkozások Bowlbytól napjainkig. Akadémiai Kiadó, Budapest. 20-35. o.

⁷³ PULAY Kára (1997): A kötődésről és az anya hiányáról. In: BERNÁTH L. – SOLYMOSI K. (szerk.): Fejlődéslélektani olvasókönyv, Terita, Budapest. 50-51. o.

⁷⁴ Visontai – Szabó, 2019. i. m. 55. o.

7.2. Nemzetközi kitekintés

Az Amerikai Egyesült Államokban hozták létre 1901-ben az első női börtönrészleget, ahol azokat a fogvatartott anyákat helyezték el, akik a büntetésük ideje alatt hozták világra gyermeküket.

Angliában önkéntes jelentkezés alapján zajlik az anya gyermekkel történő közös elhelyezése. Az országban négy intézetben van lehetőség az anyák és gyermekeik befogadására, ebből három zárt jellegű, egy pedig nyitott intézet. Időtartamot tekintve, úgy ítélik meg, hogy a hat hónapot meghaladó tartam káros a gyermek számára, ennek következtében a zárt intézetekben a gyermek hat hónapos koráig, míg a nyitott intézetekben a baba 18 hónapos koráig van mód a közös elhelyezésre. A részlegen lehetőségük van az anyáknak a gyermeket a hozzátartozóik részére időnként kiadni, amelynek elsődleges célja az, hogy elősegítsék a gyermek fejlődését. Különböző szempontokat vesznek figyelembe a jelentkezés elbírálásánál, amely nem más, mint:

1. a gyermek érdeke,
2. negatív drogteszt,
3. megfelelő magaviselet, valamint
4. a gyermek ellátására való képesség.⁷⁵

A Cseh Köztársaságban az együttes elhelyezésre szolgáló intézetet 2002 októberében adták át. Itt az anyák gyermekükkel annak egy éves korától három éves koráig maradhatnak, ám kivételes esetben a gyermekek érdekében ezt az időtartamot a gyermek 5 éves koráig meghosszabbítható. A szülés idejére az anya büntetését félbeszakítják, majd amikor a gyermek betölti az egy évet, akkor az anyának be kell vonulnia büntetésének letöltése végett.

Svédországban azt az elvet vallják, hogy csak addig indokolt az együttes elhelyezés feltétele, ameddig az feltétlenül szükséges. Mindössze hat hónapos koráig maradhatnak az anyák csecsemőikkel, hiszen álláspontjuk szerint ez a legoptimálisabb időpont a szétválasztásra ahhoz, hogy a gyermek egészséges fejlődése ne csorbuljon, azonban egy éves korig kitolható a közös elhelyezés.⁷⁶

⁷⁵ ZAKHAR, 2019 i. m. 63. o.

⁷⁶ GYÓRI Zoltán (2003): „Anya-gyermek együttes elhelyezése a börtönökben” elnevezésű nemzetközi konferencia tapasztalatai. In: Börtönügyi szemle 2003/2. szám. 85-90. o.

Belgiumban a részlegre kerülésnek megegyező módozatai vannak, mint hazánkban. Az időtartam tekintetében két év, de maximum két és fél évet követően kerülnek ki a részlegről. Indokolt esetben van lehetőség az együttes elhelyezés hosszabbítására, amennyiben több idő szükséges a gyermek biztonságos elhelyezésére, vagy ha az anya szabadulása várható. Ez az idő akár három évre vagy annál hosszabb időre is kitolódhat. Végleges távozás esetében, a leggyakoribb az, ha az anya és gyermeke együtt hagyják el az intézetet.⁷⁷

Németországban a részlegek kialakításának stratégiája Angliához hasonló, hiszen itt is két típusú intézmény található meg, mégpedig nyitott és zárt. A zárt rendszerben a gyermek 3 éves koráig maradhat anyjával a részlegen, míg a nyitottabb intézetekben ez a határ akár hat évre is kitolódhat.⁷⁸

A külföldi országok jogintézményét vizsgálva kijelenthető, hogy rendkívül megosztó álláspontokkal és szélsőséges különbségekkel találkozhatunk az együttes elhelyezés időtartamával kapcsolatban. Holott mindegyikük esetében a cél ugyanaz: a gyermek biztonságos elhelyezése annak érdekében, hogy minél kevesebb negatív impulzus érje a távozást követően, ugyanakkor a családi kapcsolatok erősítése a gyermek egészséges fejlődése szempontjából.

7.3. Az intézetben szolgálatot teljesítő személyek nézete az időtartammal kapcsolatban

A fentiekben a külföldi országok gyakorlatát mutattam be, s rendkívül kíváncsi voltam arra, hogy a részlegen szolgálatot teljesítő tapasztalt kollégák mit gondolnak e jogintézmények politikájáról összevetve az itthoni helyzettel.

Alosztályvezető asszony a következőket válaszolta:

„Annak idején első körben fél éves volt az időtartam, amely azért volt jobb, mert tulajdonképpen fél évesen még nem viselte meg annyira a babát az anyjától való elválasztás, mint egy éves korban. A fél éves és egy éves gyermek tudata ég és föld.

Jelenleg az egy éves babáknál azt vesszük észre, hogy sokkal inkább megviselik őket az elszakítások, így ebből a szempontból talán jobb volt a fél év.

⁷⁷ GYÖRI, 2003. i. m. 85-90. o.

⁷⁸ ZAKHAR, 2019. i. m. 64. o.

Az, hogy a mama együtt lehet a gyermekével egyéves koráig ez mindenképpen pozitívum. Az Ombudsmannak volt egy törekvése Magyarországon, hogy az együttes elhelyezés 3 év legyen. Ezzel az a probléma, hogy akkor meg kell oldanunk a gyermek bölcsődéztetését, valamint az utaztatást. Tehát sokkal inkább részt kellene vegyen a mindennapokban az anyuka a babájával az oldalán, mint jelenleg. Továbbá, az ezzel kapcsolatos őrzési, felügyeleti feladatokat a bv.-nek ugyanúgy el kellene látnia, és azt gondolom, hogy erre pillanatnyilag nincs kapacitása. Amennyiben eljutna odáig a bv., hogy ez a kérdés felmerüljön, én mindenképpen támogatnám. A leválasztás vélhetően nehezebb lenne, viszont nagyobb lenne az esélye annak, hogy az anyával együtt menjen haza a gyermek.”

Az alosztályvezető asszony két fontos tényezőt hangsúlyozott ki a gyermek kihelyezésével kapcsolatban. Amennyiben a választ és külföldi gyakorlatot összevetjük, mindkettőben megjelenik e két szempont. Azokban az országokban, ahol a közös elhelyezés rövidebb időtartamot foglal magába, az elsődleges cél az, hogy a szétválasztás ne okozzon a gyermeknek maradandó traumákat. Válaszának első felében ugyanúgy megjelenik ez a motívum: „félévesen még nem viselte meg annyira a babát az anyjától való elválasztás, mint egy éves korban”.

Ellenben, válasza második felében megemlíti azt, hogy a három éves időtartam gondolatát sem vetné el, hiszen így nagyobb eséllyel kerülhet haza édesanyjával a gyermek. Ha visszatekintünk azokra a külföldi országok gyakorlataira, ahol az együttes elhelyezés hosszabb időtartamot foglal magába, ott is a legfőbb szempont az, hogy közösen kerüljenek haza az anya szabadságvesztésének letöltését követően.

A kérdés már csak az, hogy melyik tényezőt célszerűbb figyelembe venni, amikor az együttes elhelyezés időtartamáról beszélünk? Lehetséges-e olyan jogintézményt megalakítani, amelyik mindkét szempontnak megfelelné?

Mielőtt megválaszolnám a kutatás során felmerülő kérdéseim, tekintsük meg a reintegrációs tiszt e kérdéskörrel alkotott véleményét:

„Dolgoztam abban a rendszerben is, amikor csak féléves korukig lehettek a gyermekek a részlegen és csak parancsnoki engedéllyel lehetett indokolt esetben meghosszabbítani egy évre. (...) Én azt jobbnak találtam, hiszen amikor itt egy évig folyamatosan az anya közelségében van a gyerek, akármilyen sűrűn is jön az apuka, nagyon fájdalmas szokott lenni az elválasztás.

A gyermekek egyéves korukra valahogy megérzik az elválasztást. Volt olyan, hogy a gyermeket nevelőszülők vitték el és a gyermek utolsó három-négy napban az anyjáról az inget majd letépte

annyira ragaszkodott hozzá, úgyhogy biztos vagyok benne, hogy érezte, hogy elválás fog történni. Viszont egy hat hónapos gyermeket azért még nem visel meg annyira az anyától való elválás.

A részlegen levő gyermekek annyit vannak kinn a külvilágban, amíg orvoshoz viszik őket, így nem látnak autókat, kutyát, embereket. Volt olyan, hogy ezen a körletrészen szinte csak női dolgozók voltak, s nagyon ritkán volt benn férfi. Amikor a gyermekek megláttak egy férfit, nagy szemekkel bámulták őket, szinte le nem vették a tekintetüket róluk. Most már azért sokkal sűrűbben van férfi felügyelet is, de ez mindenesetre nagyon érdekes volt.”

A reintegrációs tiszt válaszában erős mondatok fogalmazódtak meg: „A gyermekek egyéves korukra valahogy megérik az elválasztást”. Visszautalnék Bowlby kötődés elméletére, miszerint egy éves korban, amikor megtörténik a gyermek kihelyezése, az pont a szeparációs szorongás időszaka.⁷⁹ A reintegrációs tiszt személyes példáin keresztül a gyakorlatban is alátámasztja azt az elméletet, miszerint a gyermek nem fogad el bárkitől törődést, hanem ragaszkodik az elsődleges gondozójához.⁸⁰

Összegezve az interjú során kapott válaszokat, az alosztályvezető asszony, valamint a reintegrációs tiszt véleménye és személyes tapasztalata azt bizonyítja, hogy a korábbi intézmény, a féléves időtartam optimálisabbnak bizonyult. Mindezt megerősíti a fentebb említett kötődés elmélet.

⁷⁹ KOZMÁNÉ BÁN, 2018. i. m. 62. o.

⁸⁰ VISONTAI – SZABÓ, 2019. i. m. 55. o.

8. JAVASLATOK, MEGOLDÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK

8.1. Az együttes elhelyezés időtartamával kapcsolatban megfogalmazott javaslat

Az anya-gyermek részleg együttes elhelyezésének időtartamát három oldalról próbáltam meg elemezni kutatásom során. Elméleti, gyakorlati és személyes tapasztalatok által kívántam érzékeltetni e témának a súlyát és fontosságát, hiszen gyermekek életéről van szó. Anyákról, akik valamilyen okból kifolyólag letértek a helyes útról. Az édesanya hasában növekedő új élet nem tehet arról, amit elkövetett. Nem bélyegezhetjük meg, és ami a legfontosabb, nem vehetjük el tőle a gyermekkorát, hiszen az egyszeri és megismételhetetlen.⁸¹

Összegezve a három bemutatni kívánt szempontot, arra a következtetésre jutottam, hogy a gyermek számára az lenne a legoptimálisabb, ha a fogvatartott anya minél hamarabb szabadulna, s együtt, közösen távoznának a részlegről. Ám sajnos nem minden helyzetben adódik meg ez a kedvező lehetőség számukra.

A jelenlegi hazai rendszerre és annak korlátira való tekintettel kívánok javaslatokat megfogalmazni, amely az elméleti és gyakorlati tényezőkre hivatkozva, talán méginkább optimálisabb lenne a gyermek egészsége és fejlődése szempontjából.

Az interjú során felmerült a közös elhelyezés időtartamának három évre történő meghosszabbítása. Alapvetően azt gondolom, hogy azon anyák tekintetében, akiknek egy évnél hosszabb a letöltendő szabadságvesztésük egy pozitív törekvés lenne. Ugyanakkor egyetértek azzal a nézettel, amit alosztályvezető asszony is megfogalmazott. Jelenleg nem lehetne biztosítani a gyermek számára azokat a tevékenységeket, ingereket, amit 1 éves kortól 3 éves korig tapasztalnia kell. Egy 1 évesnél nagyobb gyermeknek szüksége van új impulzusokra, élményekre az egészséges fejlődése érdekében. Ez azt eredményezné, hogy az intézet falain kívül gyakrabban, akár naponta kell a gyermeknek tartózkodnia, amire jelenleg nincs kapacitása a büntetés-végrehajtási intézetnek. Nem csak a szakemberek hiánya, de a személyi állomány létszámának jelentős lecsökkenése is akadályozza e változtatás megvalósítását.

Mivel az időtartam hosszabbítását nem tartom jelenleg egy kifizetődő megoldásnak, ezért két opció maradt: megtartani a jelenlegi időtartamot vagy lecsökkenteni azt.

⁸¹ VISONTAI – SZABÓ, 2019. i. m. 49. o.

A javaslatom az, hogy alapvetően megmaradna az aktuális időtartam, de adott esetben le is csökkenhet a részlegen töltött idő fél évre. Indokolt esetben, akár az időtartam egyéniesítése is felmerülhetne.

A koncepcióm az, hogy abban az esetben, amennyiben az anyát egy évnél kevesebb letöltendő szabadságvesztésre ítélték és szabadulást követően semmilyen akadályozó tényező nem áll fenn a közös szabadulás tekintetében, akkor az együttes időtartam nem változna. Ez azt jelentené, hogy amikor eltelik az egy éves maximális időtartam, közösen távoznának a részlegről.

Az egyéniesítés kérdésköre alatt azt értem, amennyiben a meghatározott időtartamot követően az anya hátrélvő letöltendő szabadságvesztése csak pár hónapot jelentene, abban az esetben az intézet parancsnoka, a gyermekorvos, a pszichológus, valamint a reintegrációs tiszt együttes és egyhangú szakvéleménye alapján dönthetnek úgy, hogy meghosszabbítják a gyermek részlegen való tartózkodását annak érdekében, hogy közösen távozhassanak a részlegről. A meghosszabbított időtartam maximálisan 3-4 hónapot jelentene, ugyanis a gyermek fejlődése érdekében nem lenne kifizetődő ennél hosszabb részlegen töltött idő.

A gyermek az anyjától való elválasztás okozta traumák elkerülése, csökkentése érdekében a következő lenne a javaslatom: amennyiben a részlegre történő befogadást követően már tudni lehet azt, hogy a gyermek első életéve betöltése után nem távozhat közösen édesanyjával, - vagyis nevelőszülőkhöz vagy családtagokhoz kerülne elhelyezésre - a fél éves időtartam lépne életbe. Ez abban az esetben is irányadó lenne, ha az anyát egy évnél hosszabb tartamú letöltendő szabadságvesztésre ítélték.

8.2. A részleg kihívásaival, valamint reintegrációs törekvéseivel szemben megfogalmazott javaslatok

A következő kutatási kérdésem a részleg reintegrációs törekvéseire irányult. Arra voltam leginkább kíváncsi, hogy melyek azok a speciális foglalkozások, intézkedések, amelyekkel a gyermek egészségét és az elszakítás okozta traumák elkerülésének elősegítése érdekében tesznek.

A harmadik kutatási kérdésem pedig az intézetben szolgálatot teljesítő kollégák személyes tapasztalataira irányult arra vonatkozóan, hogy melyek azok a nehézségek a mindennapokban, amelyet kihívásként értékelnek a részleggel kapcsolatosan.

A részlegen alkalmazott reintegrációs tevékenységek, valamint az ott szolgálatot teljesítő személyek által tapasztalt kihívások feldolgozásakor arra a következtetésre jutottam, hogy e két központi téma szorosan összefügg egymással, tehát ok-okozati összefüggést találunk bennük. Ennek következtében a javaslatok megfogalmazásakor e két témát egységesnek tekintem.

A részlegen tapasztalt legmeghatározóbb kihívást a fogvatartott anyák motiváltságának, valamint együttműködésének a hiánya okozza. Ennek következtében, elsődlegesen az oktatás, illetve a fogvatartottak közötti konfliktusok és az anyák együttműködésének elősegítése érdekében a javaslatom az, hogy a részleg rendelkezzen egy önálló pszichológussal, aki napi rendszerességgel lát el szolgálatot. Ennek célja, hogy feltérképezze az anyák mentális egészségét és személyes konzultációk, valamint csoportos játékos foglalkozások keretén belül rávezetné az anyákat a helyes magatartási szabályokra. Ezáltal megkönnyíthetik a kommunikációt a fogvatartottak, valamint a részlegen szolgálatot teljesítő személyek között, mindemellett elősegíthetik az anyák kooperációját a feladatok végrehajtásával kapcsolatban, továbbá mérsékelhetik a közöttük jelentkező konfliktusokat is.

Az interjú során megtudhattam, hogy néhány alkalommal sor került külső szervezetek általi foglalkozások megtartására, amely a gyermek növekedését és fejlődését szolgálta. Ezt rendkívül kifizetődő intézménynek gondolom, ezért ehhez hasonló programok fenntartása érdekében fontosnak tartom különböző társszervekkel, valamint szakemberekkel történő együttműködés keretében koruknak megfelelő különféle mozgásfejlesztő programok igénybevételét, amelyek a csecsemő egészséges fejlődésének fenntartására hivatott.

Az utolsó, de annál lényegesebb javaslat az anyák dohányzására vonatkozik. A reintegrációs tiszt válaszából kiderült, hogy bár történt ehhez kapcsolódó intézkedés, amely keretén belül meg szeretnék volna szüntetni a dohányzás lehetőségét a részlegen, ám az mégis kudarcba fulladt. Ennek okán bevált ajánlásokat kívánok megfogalmazni annak érdekében, hogy a gyermek egészségét a lehető legtöbb módon védjük a dohányzás okozta károktól.

Elsősorban, amennyiben az anya még szoptatja gyermekét, akkor a dohányzás és a szoptatás között minél több időt hagyjon. Ennek következtében a dohányzási lehetőség leginkább a szoptatás után történjen. Ezen felül, mivel dohányzás közben a füstből származó káros anyagok megtapadnak a szájban, a ruházaton, a bőrön és a hajon, ezért elkerülhetetlen, hogy a gyermek is belélegezze ezen ártalmas anyagokat. Nyilvánvalóan lehetetlen minden egyes cigaretta elszívása után fogat mosni, lezuhanyozni, átöltözni és haját mosni.

E célból a javaslatom az, hogy ajánlott lenne készenlétben tartani egy olyan védő ruházatot, amit az anya dohányzáskor felvehet, annak érdekében, hogy védje azt az öltözetet, amiben a kisbabával foglalkozik.⁸²

⁸² DR. KUN Judit Gabriella: Szoptasson-e a dohányzó anya? In: Szoptatásért Magyar Egyesület, elektronikusan: [Microsoft Word - Szoptasson-e a dohanyzo anya.docx \(szoptatasert.hu\)](#) (letöltve: 2023.09.16.)

ÖSSZEGZÉS

„Az anyáknak szól a fal, a babáknak a festmény...”

(Gaál Béla)

Kutatásom során leginkább a csecsemő szempontjából igyekeztem megközelíteni a részlegen rendelkezésre álló eszközöket, valamint tevékenységeket. Az álláspontom az, hogyha az anyák motivációját és együttműködését szakemberek segítségével pozitívabb irányba tudná terelni a részleg, az jócskán megkönnyíthetné az ott szolgálatot teljesítő kollégák dolgát, ezen felül több idő jutna a csecsemő és édesanyja közötti kapcsolat kiteljesedésére. Mindezek által, lehetőség adódna tudatosítani az anyában azt, hogy a mindennapos rutin tevékenységek, amelyeket a részlegen elvárnak tőle, az meghatározó lehet a gyermeke és saját jövője szempontjából is.

Mindemellett az interjúban kapott válaszok, valamint a rendelkezésemre álló szakirodalmak és tanulmányok által arra a következtetésre jutottam, hogy az elérni kívánt cél szempontjából eredményesebbnek mutatkozna az együttes elhelyezés időtartamának rugalmasabb kezelése.

A kecskeméti anya-gyermekek részleg egy rendkívül hálás szerepet betöltő és specifikus intézmény. A részlegen tett látogatásom során ambivalens érzés fogott el. Amikor egy büntetés-végrehajtási intézetre gondolunk, akkor egy zord, lélektelen képet képzelünk magunk elé. A rácsok, a hosszú és sötét folyosók egy reménytelen, kilátástalan helyzetet sugallanak, ahol az élet megszűnik és egy monoton, színtelen létezés veszi kezdetét.

Ezzel szemben, az anya-gyermekek részlegre belépve egy reményteli, otthonos környezet tárul elénk, ahol új életeknek ad lehetőséget az egészséges fejlődésre a fogvatartotti léttel összefonódva. Azt gondolom, hogy a részlegen szolgálatot teljesítő kollégák egy mérhetetlenül nemes és felelősségteljes feladatkört hajtanak végre, hiszen fogvatartotti populáció reintegrálása mellett az elsődleges céljuk a gyermekek fejlődésének szem előtt tartása, valamint a családi kapcsolatok erősítése abból a szempontból, hogy a megfelelő környezetbe kerüljenek a kihelyezést követően.

IRODALOMJEGYZÉK

1. 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól
2. 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról
3. 8/2014. (XII. 12.) IM rendelet a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak egészségügyi ellátásáról
4. ÁCS-BÍRÓ Adrienn (2022): Biztonságban a falakon belül és kívül – a reintegráció társadalmi jelentőségének vizsgálata a női fogvatartottak esetében. In: Tudományos közlemény 2022/3. évfolyam, 1. szám, Pécs. 35. o.
5. Alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3616/2012. számú ügyében
6. BÍRÓ Emese (2015): A fogvatartottak családi kapcsolatainak szerepe a bűnelkövetésben, a börtönelményben és a reintegrációban. In: Életkeretek a börtönön innen és túl. Szociológiai tanulmányok. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, Budapest. 2015/2. szám. 76. o.
7. BORBÍRÓ A. – GÖNCZÖL K. – KEREZSI K. – LÉVAY M. (szerk.) (2020): Kriminológia. Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest. 60-120. o.
8. CORSTON, Baroness Jean (2007): The Corston Report: a review of women with particular vulnerabilities in the criminal justice system. In: Home Office. 76. o.
9. DR. ERDŐDI Orsolya (2002): Gondolatok a fogvatartott nők kezelésével, nevelésével összefüggő egyes kérdésekről. In: Börtönügyi szemle 2002/1. szám. 33. o.
10. DR. FEHÉR L. -DR. PARTI K. (2003): A női elítéltek helyzete a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben In: Börtönügyi szemle 2003/3. szám. 21-27. o.
11. DR. JUHÁSZ Zsuzsanna (2009) A női fogvatartottak helyzete külföldön. In: Nagy Ferenc (szerk.) Tudományos előadóülés a Bűnügyi Oktatók Országos Találkozásán, Szeged. 39-45. o.
12. DR. KUN Judit Gabriella (2013): Szoptasson-e a dohányzó anya? In: Szoptatásért Magyar Egyesület, elektronikusan: [Microsoft Word - Szoptasson-e a dohanyzo anya.docx \(szoptatasert.hu\)](#) (letöltve: 2023.09.16.)
13. DR. RASKÓ Gabriella (1987): A női bűnözés. Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest. 278-279. o.
14. FAIL Ágnes (2016): A női fogvatartottak hazai jellemzői, kriminálstatisztikai adatok alapján. In: Jogi tanulmányok, ELTE. 338. o.

15. FEHÉR L. - PARTI K. (2002): Nők a börtönben. In: Kriminológiai tanulmányok, 39. szám. 218. o.
16. FEHÉR Lenke (1999): A női bűnözés. In: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Corvina Kiadó, Budapest, 1999. 272. o.
17. GILÁNYI Eszter (2012): Gondolatok a női bűnelkövetés lélektani aspektusairól – különös tekintettel a maszkulinitásra. In: Stipta István (szerk.) Collegium Doctorum Konferencia. Bíbor Kiadó, Miskolc. 4. o.
18. GYÖRI Zoltán (2003): „Anya-gyermek együttes elhelyezése a börtönökben” elnevezésű nemzetközi konferencia tapasztalatai. In: Börtönügyi szemle 2003/2. szám. 85-90. o.
19. HÁMORI Eszter (2013): Kötődésemélet régen és ma. Koncepciók, kutatás, módszerek és klinikai vonatkozások Bowlbytól napjainkig. Akadémiai Kiadó, Budapest. 20-35. o.
20. HEGEDŰS Judit (2021): Bebörtönzött családok – fogvatartottak családjai a börtönről, elektronikusan: [nevelestudomany 2021 1 36-46.pdf \(elte.hu\)](#), 39-40. o. (letöltve: 2023.9.18.)
21. JUHÁSZ Zsuzsanna (é.n.): A fogvatartott szülők gyermekei, elektronikusan: [*juridpol_forum_281-300.pdf \(u-szeged.hu\)](#), 290. o. (letöltve: 2023.09.18.)
22. KOVÁCS Bernadett (2017): Anyák és gyermekeik - Élet a rácsok mögött. In: Börtönügyi Szemle 36. évfolyam, 2017/2. szám. 52-59. o.
23. KOZMÁNÉ BÁN Erzsébet (2018): Merre tovább? Anya-gyermek részleg a büntetés-végrehajtásban. In: Börtönügyi szemle 2018/2. 44-62. o.
24. LAING, K. – MCCARTHY, P. (2004): Risk, protection and resilience in the family life of children and young people with a parent in prison: A literature review. 15. o.
25. Magyar Helsinki Bizottság (2022): Női börtönök Magyarországon: milyenek a körülmények és a kilátások?, elektronikusan: [Női börtönök Magyarországon I Helsinki Bizottság](#) (letöltve: 2023.09.16.)
26. MURRAY, JOSEPH (2009): The effects of imprisonment on families and children of prisoners. In: Alison Siebling — Shadd Maruna : The effect of imprisonment. Cambridge, Criminal Justice Series, University of Cambridge 2005., 446.; MURRAY, JOSEPH — FARRINGTON, P., DAVID — SEKOL, IVANA — OLSEN, F. RIKKE: Effects of parental imprisonment on child antisocial behaviour and mental health: a systematic review. Campbell Systematic Reviews, 2009/.
27. OBH 4497/2001. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa általános helyettesének jelentése

28. PISTYÚR Anett (2018): Speciális csoportok a büntetés-végrehajtásban. In: Jogi Tanulmányok. 403-406. o.
29. PULAY Kára (1997): A kötődésről és az anya hiányáról. In: BERNÁTH L. – SOLYMOSI K. (szerk.): Fejlődéslélektani olvasókönyv, Terita, Budapest. 50-51. o.
30. RANGA A. – VÖRÖS E. (szerk.) (2018): Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek. Főfelügyelői ráépülés szakképzés. Jegyzet, Büntetés-végrehajtási szervezet oktatási, továbbképzési és rehabilitációs központja. 56. o.
31. RANGA Attiláné – VÖRÖS Erzsébet (2014): Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek, Budapest. 60-65. o.
32. SOLTÉSZ Katalin (2017): A fogva tartás körülményei a büntetés-végrehajtásban. In: infojegyzet, Országgyűlés Hivatala, Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóság, Képviselői Információs Szolgálat, 2017/11.
33. SZABÓ ANNA (2012): A női bűnözés az újabb kriminológiai irodalomban, elektronikusan: [Szabo Anna A noi bunozes az ujabb kriminologiai irodalomban.pdf \(arsboni.hu\)](http://arsboni.hu/Szabo_Anna_A_noi_bunozes_az_ujabb_kriminologiai_irodalomban.pdf), 8-10. o. (letöltve: 2023.04.14.)
34. Tájékoztató a bűnözés 2021. évi adatairól, elektronikusan: [tajekoztato-a-bunozes-2021.-evi-adatairol.pdf \(ugyeszseg.hu\)](http://ugyeszseg.hu/tajekoztato-a-bunozes-2021.-evi-adatairol.pdf), 33. o. (letöltve: 2023.07.10.)
35. TAMÁSI Erzsébet (2006): Nemek és bűnözés. In: GÖNCZÖL K.- KORINEK L. – KERESZSI K. – LÉVAY M. (szerk.): Kriminológia-Szakkriminológia. CompLex, Budapest. 546. o.
36. TÓTH Ildikó (2020): Korai kötődés, társas kapcsolatok és lelki egészség – Legújabb fejlemények. In: DANIS I. – NÉMETH T. – PRÓNAY B. – GÓCZÁN-SZABÓ I. – HÉRDERVÁRI-HELLER É. (szerk.): A kora gyermekkori lelki egészség támogatásának elmélete és gyakorlata I. Fejlődésméletek és empirikus eredmények, Budapest. 246. o.
37. VÁRKONYI Zsolt Kristóf (szerk.) (2023. március 24.): Büntetés-végrehajtási szervezet – Évkönyv 2022, kiadja: Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest. 17. o.
38. VÁRNAGY-TÓTH Mariann (2014): Női elítéltek börtönkörnyezetben. Egy empirikus kutatás tapasztalatai. In: Belügyi Szemle 2014/2. 51-65. o.
39. VISONTAI – SZABÓ Katalin (2019): Börtönben a családtag. In: Börtönügyi szemle 2019/2. szám. 54-57. o.
40. ZAKHAR Tibor (2019): Egy konferencia margójára, avagy esély a gyermeknek... . In: Börtönügyi Szemle, 2019/2. szám 63-71. o.

ÁBRAJEGYZÉK

1. diagram: A bűncselekmény elkövetőinek megoszlása nem szerint 2019-2021	10
2. diagram: A részlegre történő befogadás és végleges távozás a gyermekek tekintetében	25
3. diagram: Anya és gyermek közösen szabadultak	26
1. táblázat: A gyermek elhelyezése a részlegről történő végleges távozást követően	26

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Interjú 1.

2. számú melléklet: Interjú 2.

3. számú melléklet: Interjú 3.

**A Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet fogvatartási ügyek
osztályvezetőjével készített interjú:**

1. Ön mióta dolgozik az intézet falain belül?

2003. május 1-je óta.

2. Milyen sajátos feladatkörök tartoznak az Ön hatáskörébe?

2003. május 1-jétől 2023 március 1-ig nyilvántartási szakterületet vezettem, márciustól pedig a fogva tartási ügyek osztályvezetője vagyok.

Alapjában véve a nyilvántartási szakterület is a kezem alatt fut, ami a befogadást, fogvatartásba vételt és a szabadítást jelenti, ezen felül pedig minden, ami a reintegrációval kapcsolatos, a fogvatartottaknak a nevelő, illetve reintegrációs programok befogadása, napi kapcsolattartások biztosítása, napi problémák megoldása, tehát minden, ami a fogvatartottaknak a napi életvitelében előfordul, az tulajdonképpen itt fut össze.

3. Hogyan történik a részlegre való bekerülés?

Ahhoz, hogy az elítélt a babájával együtt a felhívásra itt jelentkezzen a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézetben, az már eleve úgy történik, hogy a BvOP úgy hívja fel a mamát, hogy a meghatározott időpontban jelentkezzen az anya-gyermek részlegen.

Abban az esetben, ha mama fogva tartása alatt szüli meg a gyermekét, akkor Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza (Berettyóújfalun) értesít bennünket, hogy az adott időpontban várható a szülés időpontja és nagy valószínűséggel az édesanya kérte az elhelyezést. Amennyiben a gyámhivaltól „zöld lámpát” kap, ami azt jelenti, hogy nincs semmiféle akadálya az együttes elhelyezésnek, például, hogy nincs konfliktus a baba környezetében, illetve az édesanya meg akarja őt tartani, akkor minden további nélkül ide fog kerülni Kecskemétre. Ebben a helyzetben szállítással érkeznek, az anyát általában rabszállítóval hozzuk, míg a baba külön személyautóval, gyerekülésben kerül szállításra.

4. Számít az, hogy az elítélt anya milyen jellegű bűncselekményt követ el?

Igazság szerint nem. Felülír mindent az, hogy a baba maximálisan megkapja azokat a fizikai, fiziológiai szükségleteit, amire szüksége van adott korban és természetesen itt a szoptatás az

elsődleges. Tehát nekünk az a legfontosabb szempont, hogy anya és gyermeke együttes elhelyezését biztosítsuk, ezáltal a csecsemő fejlődését is.

Abban az esetben, hogyha bármiféle probléma merül fel a mamának a magatartása tekintetében vagy a babához való hozzáállása tekintetében, az külön intézkedést igényel és attól függően, hogy ez milyen súlyos, akkor szoktuk a gyámhivatal segítségét kérni és hamarabb megszüntetésre kerül az együttes elhelyezés és a babának keresünk helyet. Jobb esetben a családon belül kerül elhelyezésre, ha valaki vállalja az ő nevelését, rosszabb esetben sajnos nevelőszülőkhöz kerül a gyermek.

5. Hogyan/mi alapján történik a végleges távozás a részlegről?

Abban az esetben, ha a gyermek nem tölti be még az egy évet, de az anya már szabadul, akkor egyértelműen együtt fognak távozni. Ilyenkor szintén a gyámhivatalt keresi meg a kolléganőm és várjuk a válaszát abban a kérdésben, hogy elhelyezhető-e a baba abba a környezetbe, ahova az anyuka megy haza szabadulás után. Ha zöld utat kap, akkor természetesen viszi magával haza a kicsit. Amennyiben bármiféle kizáró ok áll fenn, például, ha az ingatlan vagy a lakókörnyezete a baba nevelésére alkalmatlan, akkor viszont nevelőszülőkhöz fog a gyermek kerülni, de egy biztos, hogy azon a napon, amikor anyuka szabadul, akkor mindkettőjüknek el kell hagyniuk az intézetet.

Létezik olyan eset is, amikor az édesanya kéri, vagyis belátja azt, hogy esetleg otthon jobb helye lenne, akkor a gyermek hamarabb is kihelyezhető. Tudjuk azt, hogy a babák születésüktől egy éves korukig hatalmas fejlődési perióduson esnek át, és hogyha a mama belátja azt, hogy a gyermekének jobb ha minél előbb otthon kerül elhelyezésre, főleg ha már nem is szoptat, tehát nincsen szüksége a mama általi táplálásra, valamint, hogy a baba számára hasznosabb az, ha már abban a környezetben van, ahol még esetleg éveket tölteni fog, akkor minden további nélkül engedélyezhető a korábbi távozás.

Amennyiben az anyuka ezt az utat választja, akkor szintén a gyámhivatal megvizsgálja az általa megadott lakókörnyezetben elhelyezhető-e a kicsi, ha ez rendben van, sikeresen távozhat a részlegről. Nem egy köbevésett dolog ez az egy éves életkor. Ritkán látják be az anyák ezt, viszont találkoztunk már több alkalommal is ilyen helyzettel.

De ehhez azért nem árt tudni, hogy itt azért az elítéltek is megkülönböztetett figyelmet kapnak. Ez egy olyan részleg, ahol más szabályok uralkodnak, tehát ezt a mamák is szeretik maximálisan kihasználni, viszont érdekes, de előfordul, hogy az anyák a baba érdekeit a saját érdekeik elé helyezik, és úgy döntenek, hogy kerüljön haza a kicsi.

6. Mi történik a fogvatartott anyával, amikor megtörténik a gyermek kihelyezése és még tart a letöltendő szabadságvesztése?

Ilyen helyzetben egy másik büntetés-végrehajtási intézetbe tölti le szabadságvesztését. Van lehetősége arra, hogy esetleg átszállítási kérelmet terjesszen elő, majd a BvOP fogja engedélyezni az általa megjelölt büntetés-végrehajtási intézetet, ahol a női végrehajtás történik. Így az anya-gyermek részlegen történő együttes elhelyezés megszűnését követően, a hátralévő tartam letöltése abban az adott intézményben történik meg.

7. Amennyiben a gyermek hozzátartozó hiányában állami gondozásba kerül, az édesanyja a letöltendő szabadságvesztést követően gondozása alá veheti gyermekét?

Ez a gyámhivatal hatásköre. Én úgy gondolom, ha az anyuka magatartása, viselkedése, felelősségtudata meggyőzi a gyámhivatalt, akkor ennek semmi akadálya sincs. Az elsődleges az, hogy a megfelelő lakókörnyezetet és ellátást tudja biztosítani a gyermek számára.

8. Hogyan készítik fel a gyermeket az édesanyjuktól történő elválasztás esetén?

Egy csecsemőt nem lehet felkészíteni, vagy legalábbis nagyon nehéz. Egyrészt azért, mert rettenetesen össze vannak nőve az édesanyjukkal, szinte a nap 24 órájában együtt vannak. Tettünk arra kísérletet, hogy esetleg időszakosan, rövid ideig leválasztani egymásról az anyát és gyermekét, hogy egy kicsit a baba maradjon a saját ágyában, ameddig az anyuka körlettakarítói feladatokat lát el vagy éppen a konyhán mosogat vagy bármi más, de nagyon nehéz. Éppen ezért nagyon fájdalmas szokott lenni az elválasztás, még a reintegrációs tiszttal is.

9. Szoros kötelék van az anya és gyermeke között?

Igen, abszolút. Ebben a csecsemőgondozók is nagy szerepet vállalnak, és azt tudni kell, hogy 24 órás csecsemőgondozói ellátás van, mindamellett, védőnői és orvosi felügyelet is, tehát én úgy gondolom, hogy maximálisan mindent megkapnak mind a babák, mind pedig a mamák a megfelelő kapcsolat kialakítása érdekében.

10. Mi a véleménye a részleg bővítésével kapcsolatban?

Nem aktuális, hiszen sosem volt maximális terhelésű az anya-gyermek részleg.

11. Mit gondol, ennek mi az oka?

Annak ellenére, hogy sokan vállalnak babát a fogva tartásuk ideje alatt, azt mondanám, hogy kevés az, aki alkalmas arra, hogy a gyermekkel együttes elhelyezésbe kerüljön. egyik tényező

lehet az, hogy valamelyik együttes elhelyezést kizáró ok fennáll adott esetben a szülés pillanatában.

Azt tudni kell, hogy valaki jogerős szabadságvesztés büntetést kapott, akkor a büntetésvégrehajtási bíró köteles halasztást engedélyezni a baba egy éves koráig. Tehát abban az esetben, ha valaki jogerős szabadságvesztés büntetés letöltésére jönne be vagy kap felhívást, akkor a büntetés-végrehajtási bírótól kérhet halasztást, és tulajdonképpen ezért nem jellemző az, hogy az anya és gyermek együtt jelenjen meg jogerős szabadságvesztés végrehajtására.

12. Melyik szerv gyakorol kontrollt a részleg törvényességére? Mennyire gyakoriak az ellenőrzések?

A Bács-Kiskun Vármegyei Főügyészség, ugyanúgy, mint az összes többi bv. intézetben. Az I-es és II-es egységben is ő a törvényességért felelős ügyészség.

Mondhatni, hogy kéthetente történik az ellenőrzés. A II-es egységben van egy fiatalkorú rész, az anya gyermek-részleg, illetve van B, C körletünk és tulajdonképpen ügyész úr egyik héten ide, másik héten az intézetbe megy.

13. Hogyan történik a kapcsolattartás a családtagokkal? Milyen gyakran fogadhatnak látogatót?

Ugyanúgy, ahogy bármelyik más fogvatartott esetében, jogszabály rögzíti a látogató fogadást. A Covid óta próbáljuk a Skype-on történő kapcsolattartást szorgalmazni. Ott ahol a hozzátartozónak adott a lehetőség, minden további nélkül igénybe veszik a Skype-os kapcsolattartást. Ez a hozzátartozók számára is sokkal kényelmesebb, mint adott esetben egy személyes találkozás, lévén hogy az országban ez egyedüli intézet, s azért vannak olyan települések, ahonnan a részleg nagyon távol esik, így ez bizonyul a legpraktikusabb kapcsolattartási formának.

14. Mennyire gyakori a részlegen a dohányzás?

Sajnos gyakori. Az épületen belül természetesen tilos a dohányzás és maximum 3 alkalommal van lehetőségük kimenni a mamáknak dohányozni.

15. Mi az előírás a fogvatartott ruházatával kapcsolatban?

Az elsődleges a formaruha használata. A jogerős elítélteket szoktuk beöltöztetni, függetlenül a végrehajtási fokozattól, pontosan a konfliktus megelőzése érdekében ragaszkodom hozzá.

A gyermek ruházatával kapcsolatosan pedig mi is tudunk biztosítani a kicsiknek ruházatot a koruknak megfelelően. A hozzátartozók is küldhetnek be babaruhát, itt semmi féle kötöttség nincs.

16. Hogyan tudják gyakorolni a vallásukat az anyák?

Anya-gyermek részlegen nem jellemző. Ha igény van rá, elég sok felekezettel van együttműködése, megállapodása az intézetnek, így minden további nélkül be tud jönni bármely felekezet képviselője, beszélgetni vagy éppen gyóntatni. De érdekes módon nem igazán jellemző a vallásgyakorlás az anyáknál.

17. Milyen plusz/speciálisabb lehetőségei vannak a fogvatartottnak és gyermekének a kapcsolattartás fenntartásában?

Ha az apuka is bv. intézetben van, akkor a másik bv. intézet központosított szállítás keretén belül eljuttatja hozzánk az apát és kint tudunk beszélőt biztosítani.

Ha civilben van az apa, akkor is minden további nélkül biztosítjuk a gyermek láthatását, de ehhez természetesen kell tudjuk, hogy valóban ő az igazi édesapja a gyermeknek. A családi kötelék biztosítása és erősítése az ugyanúgy feladatunk, sőt a baba szempontjából méginkább erősíteni szükséges, főleg, ha kihelyezését követően hozzá fog majd kerülni a kicsi. A látogatás természetesen felügyelet mellett történik.

18. Van-e lehetőségük dolgozni az anyáknak az intézetben belül?

Nincs. Ők nem is munkára kötelezettek.

Alapvetően, ha a körlet életében részt vesznek, a napi tisztántartási feladatokat ellátják, akkor mi már annak örülünk. Bár ritka az, ha valaki elhivatott és szereti maga körül a rendezett környezetet, így ezt meg kell követelnünk tőlük.

19. Van-e tanulási lehetőségük az anyáknak?

Tanulni bármikor bárki tud és örülök is, ha valakinek ilyen szándékai vannak, de sajnos nem jellemző az anyák között. Jobbik esetben az olvasás jöhet szóba, de nekik az elsődleges feladatuk az, hogy a babákkal legyenek elfoglalva és tanítgassák, amennyire tudják és a kapcsolatot ápolják.

20. Nemzetközi kitekintés szempontjából azt tapasztaljuk, hogy léteznek olyan országok, amelyekben az együttes elhelyezés hosszabb vagy rövidebb időtartamot foglal magába. Önnek mi a véleménye erről? Melyik jogintézmény kifizetődőbb a gyermek szempontjából?

Annak idején első körben féléves volt az időtartam, amely azért volt jobb, mert tulajdonképpen félévesen még nem viselte meg annyira a babát az anyjától való elválasztás, mint egy éves korban. A féléves és egyéves gyermek tudata ég és föld.

Jelenleg az egyéves babáknál azt vesszük észre, hogy sokkal inkább megviselik őket az elszakítások, így ebből a szempontból talán jobb volt a félév.

Az, hogy a mama együtt lehet a gyermekével egyéves koráig ez mindenképpen pozitívum. Az Ombudsmannak volt egy törekvése Magyarországon, hogy az együttes elhelyezés 3 év legyen. Ezzel az a probléma, hogy akkor meg kell oldanunk a gyermek bölcsődéztetését, valamint az utaztatást. Tehát sokkal inkább részt kellene vegyen a mindennapokban az anyuka a babájával az oldalán, mint jelenleg. Továbbá, az ezzel kapcsolatos őrzési, felügyeleti feladatokat a bv.-nek ugyanúgy el kellene látnia, és azt gondolom, hogy erre pillanatnyilag nincs kapacitása. Amennyiben eljutna odáig a bv., hogy ez a kérdés felmerüljön, én mindenképpen támogatnám. A leválasztás vélhetően nehezebb lenne, viszont nagyobb lenne az esélye annak, hogy az anyával együtt menjen haza a gyermek.

21. Melyek azok a kihívások, amelyekkel nap, mint nap szembe kell nézni az intézetben belül?

Alapvetően magának a fogvatartotti populációnak az együttműködése. A részlegen ez azért nehezebb, mert a baba egészségének, testi épségének a megőrzése mind a parancsnok felelőssége. A mamák hajlamosak pajzsként felhasználni gyermeküket és ez nem feltétlen jó dolog. Úgy gondolom, hogy az részlegen dolgozó kollégáknak megvan a kellő tapasztalata, kommunikációja, de elég nagy kihívás még ígyis számukra a konfliktusok kezelése.

Nagy kihívás volt számunkra a Covid időszak is, hiszen a babák egészsége volt az elsődleges szempont, így a kapcsolattartás, látogatás megszűnését követően, az egy éves időszak nagyon nehéz volt számunkra. Kiemelném, hogy a Skype remek intézmény és azt gondolom, hogy százszor jobb, mint a személyes kontaktus.

Rendkívüli esemény nem történt, amelyet ne tudtunk volna intézetben belül megoldani. Olyan viszont előfordult, hogy az anya a gyermekével szembefordult, akkor a gyámhivatal segítségét kérve megszüntettük az együttes elhelyezést.

A Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokával készített interjú:

1. Kérem meséljen az életútjáról, arról, hogy milyen pozíciókat töltött be, ameddig az intézet parancsnokává vált.

Én a ranglétra alján kezdtem őrmesteri rendfokozattal, mint körletfelügyelő, s ebben a beosztásban közel kettő és fél évet töltöttem el. Ezt követően lettem nyilvántartási segédelőadó, ahol leginkább adminisztratív feladatok voltak, így teljesen más aspektusból volt lehetőségem a büntetés-végrehajtási szakmát látni, de úgy gondoltam, hogy ennél több van bennem, ezért jelentkeztem a jelenlegi Nemzeti Közszerálati Egyetem Rendészettudományi Kar büntetés-végrehajtási szakirányára, ahova sikeresen felvételt nyertem. Az érdekesség egyébként az volt, hogy egy napon nyertem felvételt a rendőrtisztire, valamint a zászlósképzőre is, így nyilván a magasabb iskola döntött.

A Rendőrtisztai Főiskolán három évet töltöttem el, majd azt követően lettem a Budapesti Fegyház és Börtön reintegrációs tisztje, közel másfél éven keresztül, ahol egyébként a pályafutásom kezdtem. Ezt követően kerültem át a biztonsági osztályra, mint biztonsági tiszt. Biztonsági tiszt beosztásomat követően pedig biztonsági osztályvezető-helyettes lettem, amellyel fél évig elláttam párhuzamosan a műveleti biztonsági feladatokat is, tehát volt egy ilyen csatolt munkaköröm, majd azt követően lettem biztonsági osztályvezető. Utána a Budapesti Fegyház és Börtönt elhagytam és a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet állományához tartoztam, mint parancsnok-helyettes 2020. december 1-jén.

2023. május 31-ig töltöttem be ezt a beosztást, első körben megbízottként, majd kinevezettként. Június 1-től pedig itt a Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-Végrehajtási Intézet parancsnoka vagyok.

2. Van-e különbség az előző büntetés-végrehajtási intézetek és a jelenlegi büntetés-végrehajtási intézet között?

Január 1-től elkülönültek egymástól az agglomerációs intézetek, területi intézetek és a telephelyek. A Budapesti Fegyház és Börtön egy agglomerációs intézet, tehát közel átlagosan egy 1000 fős fogvatartotti létszámmal, mellette egy olyan 450 fős személyi állományi létszámmal, és ennek voltam én a biztonsági osztályvezetője, tehát itt már kapásból az

emberállomány, mind fogvatartotti, mind pedig személyi állomány azért jóval nagyobb volt és több lehetőség is volt bennük.

Tökölön 1500 fő fogvatartott volt és egy 500 fős személyi állomány, amely közel 2000 ember.

Itt pedig minden van, csak minden kicsinyített változatban. Átlag létszám közel 230 fő és van ugye egy 100 fős személyi állomány hozzá. Mint telephely, önálló költségvetéssel nem rendelkezik, így azért, ha egy radírt vagy bármi mást kell beszerezni, azt is külön szolgálati jegyeken keresztül szükséges a beszerzése még várni kell, amíg beérkezik.

3. Milyen kompetenciával kell rendelkeznie az intézetben szolgálatot töltő személynek?

Az anya-gyermek részlegen szolgálatot teljesít egy körletfelügyelő, ahova alapfokú bv. képzettség szükséges, emellett dolgozik egy reintegrációs tisztt, aki adminisztratív feladatokat, illetőleg a napirend és a fogvatartott tevékenységének koordinálását látja el, ugye ez már egy főiskolai végzettséget kíván meg.

Ami pluszként bejön az anya-gyermek részleg tekintetében, azok a csecsemőgondozó kollégák, akiknek szakápolói végzettséggel kell rendelkezniük. Ők már az egészségügyi osztály kötelékében látnak el szolgálatot, ők foglalkoznak az étkeztetéssel, a mozgással, valamint a különböző napirendi koordinálás is az ő feladatuk.

Heti rendszerességgel jár be védőnő, aki a gyermekek állapotát, fejlődését, a szükséges méréseket elvégzi és látja azt, hogy esetlegesen milyen fejlesztő foglalkozásokat kell végrehajtani. Mindemellett folyamatos gyermekorvosi felügyeletünk van, ez heti szintű, tehát ha ad hoc jelleggel bármi probléma történik, akkor a gyermekorvos elérhető és megvizsgálja a gyermeket, vagy szükség esetén mi is kiszállítjuk a kicsit.

Pártfogó felügyelő is jelen van, szintén általános feladatokat lát el, mint az összes többi részlegen, itt is a fogvatartottak szabadulásának előkészítését és különböző adminisztratív feladatokban vesz részt, továbbá pszichológus is van az intézetben, viszont külön nem rendelkezik a részleg pszichológussal.

4. Előkerül-e témába az intézet bővítése? Önnek mi a véleménye erről?

Az anya-gyermek részlegnek egy kisebb fajta átrendezése történt amióta én ide kerültem. Például a részleg egyik része ráccsal lezárásra került, amit kisállatokkal, kisautókkal díszítettünk, hogy a gyermekek részére ne legyen ijesztő a rács, hanem egy játékként fogják fel, így abszolút nem nyomasztó számukra.

A részlegen kívül fenntartásra került három zárka, ha bármilyen elkülönítést végre kell hajtani, gondolok itt például arra, ha a gyermeknek bármilyen fertőző betegsége lesz, akkor az anyát és gyermekét át tudjuk ide ideiglenesen helyezni. Tehát ez egy plusz dolog a kezünkben, illetőleg, ha valakit az utcáról fogadunk be és anyaként töltené itt a büntetését, akkor nyilvánvalóan a karantén időszakokat is tudják itt tölteni, illetve egy kamerás zárkát is szeretnék, aminek a kamera szerelése már folyamatban van. Erre azért van szükség, hogyha esetleg bármi probléma van az anyával, gondolok itt adott esetben egy szuicid hajlamra, ha kilátástalanságot vél felfedezni, akkor ebben a zárkában meg tudjuk figyelni és ez az irodához közel helyezkedik el, tehát azonnali segítséget tudunk nyújtani.

5. Milyen reintegrációs módszereket alkalmaznak a részlegen?

Az anyák gyermeknevelésből kapnak reintegrációs programokat. Sajnos szükség van olyan foglalkozásokat is tartani, hogyha a gyermeknek bármilyen problémája adódik, akkor adott esetben mi az eljárás. Ez pozitív abból a szempontból is, hogyha az intézetben történik, akkor elsődleges intézkedéseket el tudja végezni az anya is, ameddig nem ér oda a csecsemőgondozó, valamint szabadulást követően, ha otthon történik bármi, akkor ott is jól jöhet a megszerzett tudás.

A napi feladatokkal kapcsolatban is kapnak tájékoztatást, gondolok itt arra, hogy mikor kell a kisgyermeknek enni adni, mikor kell a tápszert bevezetni, milyen gyümölcsöt adhat az anya neki legelőször, milyen adalékanyagokat ehetnek és mi az, amit mondjuk csak egy-két éves korában vezethet be a napi étkezésükbe.

A mozgással kapcsolatban pedig, hogy milyen mozgást végezhetnek a gyermekek, nyilvánvalóan egy két hónapos gyermeket még nem ültethetnek le, hanem a generációs fejlődésnek megfelelő ütemben kell ezeket a mozgásokat bevezetni, így egy sarokpontot kaphatnak abból a szempontból, hogy ezek az ütemek mikor következnek be.

6. Melyek azok a kihívások, amelyekkel nap, mint nap szembe kell nézni az intézetben belül?

Kihívásként kell értékelni, hogy átlagosan 11 kisgyermek van a részlegen, s mindegyik gyermeknek a napirendjét össze kell hangolni, hiszen ha éjszaka az egyik sírni kezd, akkor nagy valószínűséggel még négy másik gyermek is felébred, ezért visszaaltatásuk is adott esetben problémás lehet. Tehát a napirendnek az összehangolása és koordinálása egy kardinális rész.

Kihívást jelent az étkeztetéssel kapcsolatban az, ha esetleg allergiás tünetek jelennek meg az egyik kisgyermeken, mivel akkor különböző élelmiszereket kell beszerezni, amely jóval több időt vesz igénybe.

Talán a legnagyobb problémaként tudom értékelni azt, hogy az anyák bizonyos esetekben a gyermek mögé bújnak bizonyos feladatokkal kapcsolatosan. Gyakran hivatkoznak erre és ilyen helyzetben helyre kell igazítani az anyát, hogy pozitívumként értékelje azt, hogy ilyen körülmények között töltheti büntetését, illetve vannak olyan szabályok, amelyeket a részlegen is be kell tartani, tehát ez a fajta hivatkozás nem helytálló.

7. Esetleg korábbi tapasztalati alapján milyen új intézkedéseket képzene el a részleggel kapcsolatban

Biztonsági szempontú intézkedéseink voltak eddig.

Eddig két lakóhelyiség került felújításra, bekerült ugye a gyermekbarát rács, illetve új gyerekágyak és babakocsik kerültek beszerzésre, valamint a lakóhelyiségek ablakain a szúnyoghálókat is lecseréltük. Így azt tudom mondani, hogy közel három hónap alatt jelentős fejlesztések történtek.

Amit szeretnék még az a játszóhelyiségnek a felújítása, új játékoknak a beszerzése, valamint korszerű, illetőleg a modern kornak megfelelő mozgásfejlesztő eszközök beszerzését tervezem.

A Bács-Kiskun Vármegyei Büntetés-Végrehajtási Intézet Anya-gyermek Részlegének reintegrációs tisztjével készített interjú:

1. Ön mióta dolgozik reintegrációs tisztként az anya-gyermek részlegen?

Reintegrációs tisztként július 1-el kezdtem a részlegen, viszont régebben is dolgoztam a részlegen, akkor is reintegrációs tiszti feladatokat láttam el, de akkor még szociális segédelőadóként voltam jelen.

13 évig voltam körletfelügyelő, ezt követően lettem szociális segédelőadó az anya-gyermek részlegen, utána átkerültem a fiatalkorúakhoz, mint megbízott reintegrációs tiszt és jelenleg pedig kinevezett reintegrációs tiszt vagyok a részlegen.

2. Hogyan viszonyulnak egymáshoz az ott szabadságvesztésüket töltő anyák?

Rengeteg konfliktus van, napi szinten kisebb-nagyobb szócsaták. Szinte mindenbe bele szoktak kötni egymásba az anyák, például, hogy *„miért mész el a zárkám előtt hangosabban, mikor alszik a gyermekem?”*.

3. Hogy néz ki az anyák és gyermekik napirendje?

A többi fogvatartotthoz hasonlóan, megtörténik a reggeli ébresztő, majd a zárkarend kialakítása. Ameddig megtörténik a váltás és a nyitás, addigra az anyáknak formaruhában kell lenniük. Nyilván a baba a saját életét beosztja magának, hogy mikor alszik és mikor nem.

Ezt követően megtörténik a reggelizés, akkor a nagyobb gyermekek, akik már hozzátáplálást kapnak, azoknak délelőtt van egy kis tízórai szünet újra étkezni, utána szabad levegőznek minden délelőtt egy óra hosszát. Azoknak a babáknak, akik már főzeléket esznek, van még egy ebédszünet, itt megtörténik a babaetetés, majd ebédelnek az anyák is. Délután van egy hosszabb csendes pihenő, délutáni napirend megint az evés. Tehát elmondhatjuk, hogy elég sok napirendi pont a táplálkozással kapcsolatos. Az étkezést úgy kell elképzelni, hogy van a részlegen egy étkező, ahova minden anya kijön és együtt, közösen elfogyasztják az ételt.

Majd megkezdődik a babafürdetés. A részlegen ki van alakítva egy babafürdető helyiség, ahol négy anya tudja egyszerre fürdetni a gyermekét a csecsemőgondozó felügyeletével. Bár a csecsemőgondozó minden olyan tevékenységnél jelen van, ami a gyerekekkel kapcsolatos, kivéve a szoptatáskor, ami a zárkában történik. Viszont amikor már megtörténik a hozzátáplálás, akkor

azt már a csecsemőgondozó készíti, valamint a tápszert és a főzeléket is ő melegíti, ő méri ki a megfelelő adagot a gyerekeknek, amit egy védőnő határoz meg. Majd ezt követően az anyák tisztálkodása következik, utána pedig a vacsora.

Jelenleg nincsenek speciális foglalkozások, esetleg egyházi vagy pszichológusi foglalkozáson vesznek részt az anyák, de kimondottan a gyermekeknek nincs külön foglalkozás. Régebben hetente járt be egy hölgy babamasszázszt végezni, ahol bemutatta az anyáknak a mozdulatokat, de sajnos anyagilag nem tudta finanszírozni a részleg. Mindemellett, a Kecskeméti Katona József Könyvtárból jöttek hölgyek hangszerekkel, és babamondókákat és énekeket énekeltek a babáknak, ami hosszú ideig volt jelen a részlegen, amit a játszóhelyiségben tartottak. Ez úgy történik, ha esetleg megkeres bennünket egy szervezet, hogy ők valamiben gondolkodnak és, amennyiben a parancsnok úr is engedélyt ad rá, akkor lehetőség van foglalkozásokat szervezni, de sajnos nem nagyon jellemző.

Hat héttel szülés után, ha az egészségügyi osztály úgy dönt, hogy munkaképesek az anyák, akkor a körlet tisztántartásában kell részt venniük. Be szoktam őket osztani, például folyosót felmosni, fürdőt kitakarítani vagy ebédet kiosztani.

4. Szoros kötődés jellemzi az anyák és gyermekeik közötti kapcsolatot?

Igen, különösen azért, mert itt általában az anyák kimaxolják az egy évet és mivel éjjel-nappal folyamatosan együtt vannak, így szoros kötelék alakul ki közöttük. Tehát itt teljesen más a kapcsolat közöttük, mint a civil életben. Itt nincs olyan, hogy az apuka vigyáz a gyerekekre, amíg mondjuk az anyuka elmegy fodrászhoz, vagy kikapcsolódik kicsit. Itt ők nem tudják másra bízni a gyermeket, illetve nem is bízhatják másra. Egymás gyermekére sem vigyázhatnak, egyetlen személy vigyázhat a gyerekekre, az pedig nem más, mint a csecsemőgondozó.

5. Hogyan kell elképzelni az anyaságra való felkészítést az intézetben?

Igazából nem nagyon kell őket felkészíteni, hiszen a sokadik gyermekén vannak már túl, amikor idekerülnek. Ha jól tudom, egy anya van jelenleg a részlegen, akinek ő az első szülött gyereke.

6. Mennyire gyakori az, hogy egy anya többször megfordult a részlegen?

Volt már rá példa. Több olyan alkalom is volt, amikor másodjára jöttek vissza a részlegre a fogvatartott anyák.

Volt olyan is, aki bevonult a pár hónapos babájával, de már várandós volt a következővel. Akkor kiadta egy évesen az egyiket, elment, majd megszülte a másikat és újra visszajött az intézetbe.

7. Tapasztalható-e az anyaság szempontjából személyiségfejlődés az intézetben töltött idő alatt?

Szerintem mindenképpen tapasztalható, pont azért, mert annyira le vannak szabályozva és kontroll alatt vannak folyamatosan. Aztán nyilván nem tudjuk, hogy megtartják-e ezeket a hasznos szokásokat a kikerülés után.

8. Történt-e bármikor rendkívüli esemény a részlegen? Ha igen, mi volt az?

Általában a fegyelmi cselekmények azok, amelyek felbolygatják a kis nyugodt életünket. Volt már sajnos gyermekbántalmazásunk is, illetve volt olyan, hogy anyukák verekedtek össze úgy, hogy a gyermekek is ott voltak a közelben, az etetőszékben, így ki voltak téve a veszélynek, s parancsnok úr megszünteti a közös elhelyezésüket ilyen helyzetben.

Nyilván, amikor csak csúnyán szólnak vissza mondjuk a nővérkének és kap érte egy fegyelmit, az még nem vonja maga után a megszüntetést, de volt rá példa, hogy olyan szinten tanúsított dühöngő magatartást az anya, hogy szükség volt kimenekíteni a babát a zárkából, hogy nehogy véletlenül ártson a babának és ott is meg volt szüntetve a közös elhelyezés.

Szerencsére ezek nagyon extrém példák, évente egyszer, ha történik ilyen eset.

9. Ünnepekkor/születésnapok alkalmából történik-e bárminemű intézkedés az intézet felől a fogvatartott anyák és gyermekeik részére?

A babáknál azért nem nagyon szokott ez megtörténni, hiszen egy éves korában már kihelyezésre kerülnek, így leginkább otthon ünnepelnek.

Amikor én itt voltam karácsonykor, az egy nagyon jó karácsony volt, mert éppen forgattak a körleten és mézeskalácsot sütöttünk, valamint fát díszítettünk. Egyébként minden évben van karácsonyfa, tehát minden évben van azért kis készülés. Ajándékozás is szokott történni, itt kicsi ajándéktárgyakra kell gondolni. Volt olyan, hogy képeslapokat készítettünk, amit haza tudtak küldeni az anyák.

Volt olyan is, hogy felvettük DVD-re azt, ahogyan az anyuka egy mesét vagy egy mondókát mond el és hazaküldtük azoknak a gyermekeinek, akik otthon voltak a hozzátartozóknál.

10. Milyen reintegrációs módszereket alkalmaznak a részlegen?

Igazából itt, ami speciális és nincs máshol az a babalátogatás. Ugye más bv. intézetekben a rezsिम kategória szerint és a végrehajtási fokozat szerint történik a látogatási idő.

A részlegen ez úgy működik, ha van apuka, vagy ha tudjuk, hogy az adott személy fogja hazavinni a gyermeket, akkor van pluszban babalátogatásra lehetőség. Tehát ez azt jelenti, hogy

minden soros látogatáson felül, ha a reintegrációs tiszttel egyeztet időpontot, egy óra hosszára pluszban be tud jönni a személy.

Van külön kialakítva babalátogató helyiség, amely kicsit családiasabb hangulatú, van lehetőség arra is, hogy lerakják a szőnyegre a gyermeket, akik esetleg már mászkálnak és akkor játszanak vele a hozzátartozói is.

11. Melyek azok kihívások, amelyekkel nap, mint nap szembe kell nézni a részlegen?

Azt mondanám, hogy a mindennapi konfliktusok. Mindig van egy anya, akit kiközösítenek, vagy jönnek és árulkodnak egymásról. Nyilván jelen van köztük az irigység is, hogy van, aki haza tudja vinni a családjához a gyermekét, a másinak pedig nincs erre lehetősége.

A másik nehézség az, hogy vannak olyan fogvatartottak, akik nem rendelkeznek lakcímmel, így nem lesz lakcíme a gyereknek. Ha meg nincs lakcím, akkor TAJ kártya sem lesz, tehát ezek elég sok adminisztratív feladatokat jelentenek. Sajnos az anyáknál elég gyakori a felelősségvállalás hiánya.

Egy másik nehézség, amivel mostanában elég gyakran találkozunk, hogy sokszor kerülnek be külföldi fogvatartottak gyermekükkel. Volt olyan, hogy egyszerre négy külföldi anya volt benn gyermekével különféle országokból, például Ukrajnából, Lengyelországból. Ebben az esetben nagyon nehéz a kommunikáció velük, hiszen ha nem beszélnek angolul, akkor tolmácsot kell igénybe vennünk, ami elég erősen megnehezíti a dolgunkat. A kihívások közzé sorolnám a dohányzást is. Volt arra törekvés a részlegen, hogy ne legyen lehetőségük az anyáknak egyáltalán dohányozni, de aztán elvetették.

12. Nemzetközi kitekintés szempontjából azt tapasztaljuk, hogy léteznek olyan országok, amelyekben az együttes elhelyezés hosszabb időtartamot foglal magába.

Önök mi a véleménye erről? Melyik jogintézmény kifizetődőbb a gyermek szempontjából?

Én nem láttam azokat a feltételeket, ahol mondjuk a gyermek három éves koráig benn lehet az anyával. A részlegen azokat a körülményeket nem lehetne biztosítani jelenleg, gondolok itt a bölcsődére például. A jelenlegi helyzettel azt gondolom, hogy ezt nem lehetne megvalósítani.

Dolgoztam abba a rendszerbe is, amikor csak féléves korukig lehettek a gyermekek a részlegen és csak parancsnoki engedéllyel lehetett indokolt esetben meghosszabbítani egy évre. Ez abban az esetben volt lehetséges, ha a gyermek még mindig anyatejjel táplálkozott, vagy akkor, ha együtt szabadultak. Én azt jobbnak találtam, hiszen amikor itt egy évig folyamatosan az anya

közelségében van a gyerek, akármilyen sűrűn is jön az apuka, nagyon fájdalmas szokott lenni az elválasztás.

A gyermekek egyéves korukra valahogy megérzik az elválasztást. Volt olyan, hogy a gyermeket nevelőszülők vitték el és a gyermek utolsó három négy napban az anyjáról az inget majd letépte annyira ragaszkodott hozzá, úgylát biztos vagyok benne, hogy érezte, hogy elválás fog történni. Viszont egy hat hónapos gyermeket azért még nem visel meg annyira az anyától való elválás.

A részlegben levő gyermekek annyit vannak kinn a külvilágban, amíg orvoshoz viszik őket, így nem látnak autókat, kutyát, embereket. Volt olyan, hogy ezen a körletrészen szinte csak női dolgozók voltak, s nagyon ritkán volt benn férfi. És amikor a gyermekek megláttak egy férfit, akkor nagy szemekkel bámulták őket, szinte le nem vették a tekintetüket róluk. Most már azért sokkal sűrűbben van férfi felügyelet is, de ez mindenesetre nagyon érdekes volt.

13. Korábbi tapasztalati alapján milyen új intézkedéseket képzene el a részleggel kapcsolatban?

Én nem gondolnám, hogy olyan sok mindenen kellene változtatni, hiszen ez így jól tud működni. Amiben változtatnék, az a napirendbe egy két dolog, például a dohányzás kérdése. Ugye itt az anyukák naponta háromszor dohányozhatnak, a főétkezések után kiviszik őket. Igazából csak az időpontot változtatnám meg. Volt itt törekvés arra, hogy ne lehessen a részlegben egyáltalán dohányozni, de aztán ezt elvetették.